БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

48-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 190 (13506) | 1971 оной августын 13, пятница | Сэн 2 мүнгэн

СОВЕТ-ВЕНГЕР ХАНИ БАРИСААНАЙ МИТИНГ ЧЕПЕЛЬДЭ БОЛОБО

БУДАПЕШТ. ВСРП-гэй X съездын хүдэлмэрилжэ байха үедэ Чепельскэ металлургическа комбинадай ажалшад дурасхаалта Улаан туг бэлдэжэ, съездэ ерэһэн КПСС-эй делегацие толгойлогшо, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Леонид Ильич Брежневтэ дамжуулан үгэхэ гэжэ шиидэһэн байгаа.

Москваһаа нүхэр Л. И. Брежневһээ бэшэг Чепельдэ ерээ. В. И. Ленинэй портредээр, венгер ба совет тугуудаар гоёон шэмэглэгдэһэн зал соо Венгриин хүдэлмэришэн ангиин хэрэмэй олон тоото түлөөлэгшэд сугларaa, Венгриин Арадай Республикын ба Советскэ Союзай гимнүүдэй аялга зэдэлээ.

Абяа шэмээгүй болоод байһан оршондо Леонид Ильич Брежневэй бэшэг уншагдаа.

Зал соо удаан альга ташалган болоо. Алдаршаһан металлургическа комбинадай коммунистнуудай, бүхы хүдэлмэришэдэй зүгһөө предприятиин парткомой секретарь Т. Борбей, митингдэ хабаадаһан бусад хүнүүд иигэжэ хэлээ. Чепельскэ хүдэлмэришэдтэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй эльгээһэн бэшэг Венгриин ба СССР-эй хүдэлмэришэн ангиин, ВСРП-гэй ба КПСС-эй интернациональна нэгэдэлые саашадань бэхижүүлгэдэ туһалха.

Түгэсхэлдэнь интернационал дуулагдаа.

Чепельдэхи митинг совет ба венгер арадуудай хэтэ мүнхын, бата бэхи хани барисаае эли тодоор харуулаа.



ТАРЯА ХУРЯАЛГА ЭХИЛЭЭ

«Дружба» колхозой хоёрдохи отделениин механизаторнууд таряагаа түүбэрилэн сабшажа эхилбэ. Эндэ 130 гектарта таригдаһан шэниисэ эдеэшэнхэй.

Дүршэл ехэтэй комбайнернууд Михаил Иванович Безызвестных Владимир Ильич Наумов хоёр ажахы соогоо түрүүлэн арбай таряагаа хуряажа эхилээ. Орооһо таряагаа гээлтэ хоролтогүйгөөр хуряажа абахын тула энэ ажахы таряагаа амяарлан хуряадаг заншалтай.

— Энэ шэниисын талмайһаа мүнөө жэлдэ гектар бүриһөө 20 центнерһээ доошо бэшэ орооһон абтахаар хараалагданхай, — гэжэ колхозой главна агроном Родион Никифорович Чебунин хөөрэнэ.

Таряа хуряалгын урда тээ ажахынгаа механизаторнуудые суглуулжа, юһэдэхи шэнэ табан жэлэй түрүүшын жэлэй ургаса түргэн болзорто, һайн шанартайгаар хуряажа абаха гэһэн зорилго табиһан юм. Мүн энэ халуун хаһада механизаторнуудай дунда социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, саг болзор соонь тэрэнэй дүн гаргажа байха гэжэ хөөрэлдөө.

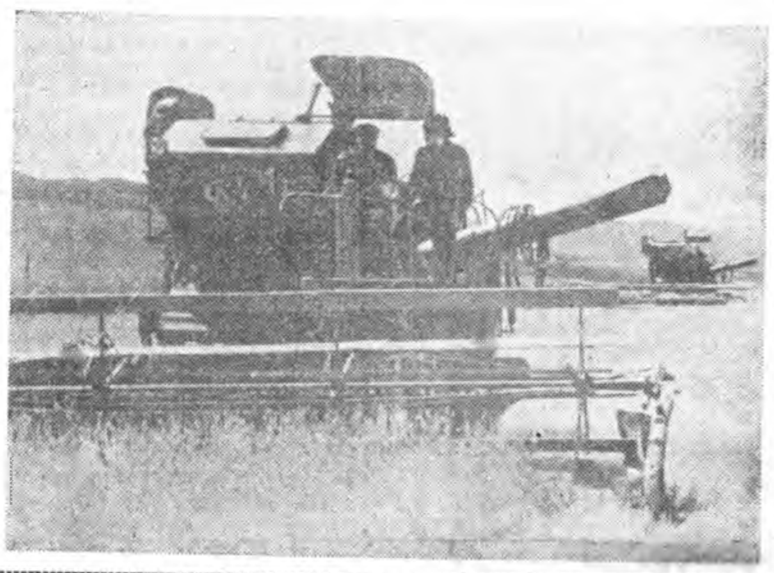
Түрүүшын 10 гектарай таряан эндэ баал болгогдон сабшагдаба. Эдэ үдэрнүүдтэ «Дружба» колхозой механизаторнууд таряа хуряалгадаа жэгдэрэн орохоор хараална.

В. НИКОЛАЕВ.

Улаан-Үдын аймаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: комбайнернууд В. И. Наумов, М. И. Безызвестных. 2. Комбайнууд таряа хуряалгада.

С. ЦЫДЫПОВЭЙ фото.



ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛГЭ—БУЛТАНАЙ ХЭРЭГ

ОЛОН ХҮН ТУҺАЛНА

…байкалиин аймагай ажахы… малай тэжээл бэлдэлгэ тү… дундаа ябана. Хорин звено …гдэжэ, 46 тракторна, 27 … косилка, 10 стогометатель, …тракторна, 40 морин тармуур …эй мэдэлдэ үгтэһэн байгаа. …аймагай колхоз, совхо…ай ажалшад 200-гаад гектар…һэ сабшаад, 10500 гаран …нер үбһэ һүрилөө, 33300 …р силос дараа.

…һэ хуряалгын эхинһээ хой… дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ «Прибайкалец» колхоз түрүү һуури эзэлжэ ябана. Нуга сабшалангайнгаа зарим хубиин үһанда абтаад байгаашье һаань, колхозой үбһэшэд 765 га талмайда сабшалга хээд, 556 гектарһаань үбһэ хуряажа, 6050 центнер бүдүүн тэжээл һүрилөө.

Колхоз, совхозуудай ажалшад шэмэтэ тэжээл болохо силос даралгада гол анхаралаа хандуулна. Энэ талаар «Путь к коммунизму» колхоз һайн байдалтай. Эндэ 18500 центнер силос дарагдаба.

Аймагай центрэй хүдэлмэришэд, алба хаагшад шефтээ абаһан ажахынуудтаа сэгнэшэгүй ехэ туһа хүргэнэ. Мүн Улаан-Үдэ хотын предприяти болон эмхи зургаануудай хүдэлмэришэд, алба хаагшад энэ шухала хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Үнгэрэгшэ субботодо городой 70 хүдэлмэришэд «Прибайкалец» колхоздо ошожо, малай тэжээл бэлдэлсээ.

Ю. ВАСИЛЬЕВ.

СИЛОС ДАРАГДАНА

…Дээдэ, Доодо Загтад гэжэ һууринуудта Саянай совхозой нэгэ…ай отделениин бригаданууд оршодог юм. Мүнөө эндэ силос да…лгын халуун хаһа ябажа байна.

Бүхыдөө энэ отделени 180 гектарһаа 1800 тонно кукурузын …набшаһа сабшажа, силос болгон дараха түсэбтэй юм. Харин … эндэхи механизаторнууд 1000 тонно силос даранхай.

Силос даралга дээрэ комбайнер Василий Захарович Пежемский …эдэй туршада 9—10 гектар хуряажа эрхимлэнэ. Һүүлэй 9 үдэрэй …ада тэрэ 70 гектар хадажа үрдиһэн байна. Тиихэдэ жолоошод …андр Дмитриевич Нефедьев, Василий Петрович Пежемский …д онсо шалгарна.

Ш. БАЙМИНОВ.

…жэнэй аймаг.

Аймагууд	Сабшагдаһаниинь	Һурилэгдэһэн үбһэн	Сенаж	Силос	Ногоонoй гурил
Баргажанай	15	3	2	2	—
Баунтын	28	7	—	—	—
Бэшүүрэй	38	20	77	2	43
Зэдын	11	2	3	0,1	10
Яруунын	17	2	—	2	37
Загарайн	30	17	66	—	19
Захааминай	30	13	122	13	3
Кабанскын	31	8	30	26	36
Хэжэнгын	30	14	57	5	65
Хурамхаанай	12	3	4	—	—
Хяагтын	28	18	18	1,2	19
Мухар-Шэбэрэй	26	10	26	2	47
Ахын	28	16	—	—	—
Прибайкалиин	28	13	54	8	—
Хойто-Байгалай	11	12	—	—	—
Сэлэнгын	13	7	11	0,2	42
Түнхэнэй	38	14	—	20	59
Улаан-Үдын	19	4	50	4	6
Хоринн	18	8	87	—	15
Республика бүхыдөө	22	9	35	5	32

РЕСПУБЛИКЫН КОЛХОЗ, СОВХОЗУУДТА ҮБҺЭ ХУРЯАЛГЫН, ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛГЫН ЯБАСА ТУХАЙ

1971 ОНОЙ АВГУСТЫН 10-най МЭДЭЭН

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

ХАМАГ ХҮСЭЕЭ ЭЛСҮҮЛЭН

…ай ударилай хэды таарам…й байбашье, Хүдэриин совхо… Бага-Хүдэриин отделениин …эрилэгшэд сабшалангайнгаа … сенаж болгон, нүхэндэ да… байна. Һүүлэй дүнгөөр энэ …иин Иван Курикаловай хү…лдэг звеногойхид 263 тон… сенаж даража үрдибэ.

… эдэнэй хүршэ Дун… отделениин механизатор… һаалиин гүүртын дэргэдэ гороххтой холижо таригдаһан зеленкоёо сабшажа, силос болгоо. Эндэ Хяагтын автотранспортна предприятиин жолоошод горитойхон туһаламжа үзүүлнэ. Мүнөө Петр Серебренниковэй даадаг энэ звеногойхид силос даралгаяа һаяын үдэрнүүдтэ дүүргэхээр хараалнад.

А. СУРМАЧ.

ЗАЛУУШУУЛ ТҮРҮҮЛНЭ

…үүрэй аймагай Хёлгын …озой комсомол-залуушуул ма… тэжээл богони болзорто һайн …тайгаар бэлдэхын тулада …оа» колхозой залуушуулай …һан үүсхэлые халуунаар …ээ. Эндэ үбһэ хуряалгада …алсаха комсомол-залуушуу… хэдэн звено эмхидхэгдээ. Ни…й Баженовэй хүтэлбэрилдэг … шалгаржа ябана. Һүүлэй …4 үдэрэй туршада тэдэ Хал…тэхэ газарта 7 һүри сомоһон … юм.

…осой гэшүүд 600 центнер … тэжээл бэлэдхэхэ уялгатай … тэрэнээ 200 центнерээр …хые хараалһан байна. Мү… залуушуул 400 центнер тэ…л бэлэдхээ.

…адимир болон Михаил Нере…, Владимир Унагаев, Ми… Носков болон бусад малай …эл бэлэдхэлгэдэ илангаяа һай… ажаллана.

…аада совхозой гахайн фермын …ектив тэжээл бэлэдхэхэ дааба… үлүүлэн дүүргэбэ. Демьян …еевич Казарбинай хүтэлбэ…эг фермын гахайшад эртэ …һоо үдэшэ орой болотор …айгаар ажаллажа, абаһан …а үлүүлэн дүүргэнэ.

МАНАЙ КОРР.

Эб найрамдалай, хани барисаанай, хүршэ һайнаар оршон һуулгын аша туһада

СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй гадаадын хэрэгүүдэй талаар комиссинуудай хамтын заседани Кремлиин Ехэ ордон соо августын 11-дэ болоо.

СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй гадаадын хэрэгүүдэй талаар комиссиин түрүүлэгшэ Б. Н. Пономарев заседаниие хүтэлөө.

Эб найрамдал, хани барисаан, харилсаа холбоон тухай Совет Социалис Республикануудай Союзай ба Индиин Республикын хоорондохи договорые эсэслэн баталха тухай СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дурадхалые комиссинуудай тобшолол хэхын тулада СССР-эй Верховно Соведэй Президиум дамжуулһан байна. Энэ дурадхалые комиссиин гэшүүд зүбшэн хэлсээ.

Совет правительствын зүгһөө СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министрэй нэгэдэхи орлогшо В. В. Кузнецов заседани дээрэ мэдээсэл хээ. Эб найрамдал, хани барисаан, харилсаа холбоон тухай Советскэ Союзай ба Индиин хоорондохи договор эсэслэн баталхын тулада табигдаад байна. СССР-эй Верховно Соведэй палатануудай гадаадын хэрэгүүдэй комиссинуудай гэшүүд тус договорые хүсэдөөр һайшааха гэжэ этигэжэ байһанаа тэрэ элирхэйлэн мэдүүлээ.

Удаань үгэ хэлэһэн депутадууд М. В. Зимянин—«Правда» газетын главна редактор, З. Г. Саралидзе — Тбилисиин С. М. Кировэй нэрэмжэтэ станок бүтээлгын заводой токарь, армиин генерал А. А. Епишев—Совет Армиин ба Далайн-Сэрэгэй Флодой Главна политическэ управлениин начальник, С. М. Шештакаускене — Литвагай ССР-эй Алитусска районой «Гегужес пирмойи» гэжэ колхозой агроном, М. Турсун-Заде — Таджигай СССР-эй Уран зохёолшодой союзай правлениин түрүүлэгшэ договорые эсэслэн баталха тухай правительствын дурадхалые нэгэн һаналтайгаар дэмжээ.

Зүбшэн хэлсэлгын дүнгүүдые Б. Н. Пономарев гаргаһан байна.

Совет-энэдхэг договор хадаа нүхэр Л. И. Брежневэй элидхэл соо табигдаһан эб найрамдалай программые, КПСС-эй XXIV съездын тодорхойлһон гадаадын политическэ хараа шугамые Советскэ Союзай шууд сэхээр, эдэбхитэйгээр бэелүүлжэ байһан тухай гэршэлнэ гээд Б. Н. Пономарев үгынгөө түгэсхэлдэ хэлээ.

Эб найрамдал, хани барисаан, харилсаа холбоон тухай Советскэ Союзай ба Индиин Республикын хоорондохи договорые эсэслэн баталха тухай Верховно Соведэй Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй гадаадын хэрэгүүдэй талаар комиссинуудай тобшололые хүлеэн абаха, тус договорые эсэслэн баталхыень СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ һанамжалха гэһэн дурадхал Б. Н. Пономарев оруулаа.

Комиссинуудай хамтын заседанида хабаадагшад энэ дурадхалые нэгэн дуугаар баталан абаа.

(ТАСС).

СОВЕТ-ИНДИИН ХАМТЫН МЭДҮҮЛГЭ

Индиин правительствын уряалаар 1971 оной августын 8-һаа 12 хүрэтэр СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко албанай хэрэгээр Индидэ аяншалаа.

Нью-Делидэ байха үедөө СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко Индиин президент В. В. Гиритэй бараалхаа, Индиин премьер министр Индира Гандитай уулзаа, мүн Индиин гадаадын хэрэгүүдэй министр Сваран Сингхтэй уулзажа, хэлсээнүүдые хээ. Тэрэшэлэн Оборонын министр Дж. Рам, Финансын министр Я. Б. Чаван болон эдеэ хоолой ба хүдөө ажахын министр Ф. А. Ахмедтэй хөөрэлдөөнүүдые хэһэн байна.

Хөөрэлдөөнүүд ба хэлсээнүүд хани халуун оршон байдалда үнгэрөө. Советскэ Союзай ба Индиин хоорондохи хани харилсаанай, мүн политическэ, экономическа, соёлой ба научно-техническэ талаар үрэ ехэтэй харилсаа холбооной амжалтатайгаар хүгжэжэ, саашадаа үргэдхэгдэхэ ехэ хараа замтай байһаниинь гүнзэгы ехэ һаналаа ханангяар тэмдэглэгдэһэн байна. Энэ харилсаа холбоон Эб найрамдал, хани барисаан, харилсаа холбоон тухай СССР-эй ба Индиин хоорондохи договорто Нью-Делидэ СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыкын, Индиин гадаадын хэрэгүүдэй министр Сваран Сингх гэгшын гар табихада, политическэ ба хуули ёһоной бүри бата бэхи үндэһэ һууритай болоо.

Тус договорые баталалта али али талада элитэ ехэ түүхэтэ ушар болоно гэжэ хоёр тала тоолоно. Советскэ Союзай ба Индиин хоорондо олон жэлэй турша соо тогтоогдоһон үнэн зүрхэнэй хани барисаанай, хүндэлэлсэлгын, бэе бэедээ этигэлсэлгын харилсаануудһаа, мүн элдэб олон янзын холбооһоо уламжалан, энэ договор баталагдаха аргатай болоо. Тус договор хадаа совет ба энэдхэг арадуудай шухала аша туһада тааралдана, СССР-эй ба Индиин хоорондохи үрэ ехэтэй харилсаа холбооe бүри дээдэ шатада гаргаха үргэн хараа зам нээжэ үгэнэ. Совет-энэдхэг хоёр талын харилсаануудта хамаатай бусад дүримүүдэй хажуугаар, уласхоорондын шухалын шухала асуудалнуудаар хоёр талын ходоодоо холбоотой байха, хоёр ороной эб найрамдал ба аюулгүй байдал хангахын тулада үрэ ехэтэй зохихо хэмжээнүүдые абаха зорилгоор бэе бэетээ зүбшэл хэжэ байха ябадал договор соо хараалагданхай.

СССР-эй ба Индиин хоорондохи договор хадаа Азидахи эб найрамдалые ба бүгэдэ нинтын эб найрамдалые бэхижүүлхын, уласхоорондын аюулгүй байдал хангахын түлөө тэмсэлдэ СССР-эй ба Индиин нэгэн адли политика бэелүүлдэг ба эрмэлзэлгэтэй байһыень харуулһан үнэхөөрөө амгалан ёһоной ябуулга болоно. Тэрэнэй бүхы дүримүүд эдэ зорилгонуудта тааруу байна бшуу. Договор хадаа хэн нэгэндэ эсэргүүгээр шэглүүлэгдэнхэй бэшэ, харин ООН-ой Уставай гол ёһонуудта тааруугаар хани барисаа, хүршэ һайн харилсаа хүгжөөхэ нүхэсэл болоно.

Эб найрамдал, хани барисаан, харилсаа холбоон тухай договорые баталалга Азида, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал аршалан хамгаалхые хүсэдэг бүхы хүнүүдэй, эб найрамдалда дуратай бүхы гүрэнүүдэй правительствануудай зүгһөө хүсэд һайшаалтайгаар угтагдаха гэжэ СССР-эй ба Индиин правительстванууд этигэнэ.

Зүбшэн хэлсэгдэһэн элдэб асуудалнуудаар Индиин ба Советскэ Союзай баримталдаг хараа бодолнуудай адли гү, али дүтэрхы байһаниинь хөөрэлдөөнүүд болон хэлсээнүүдэй үедэ хоёр талын зүгһөө һаналаа ханангяар тэмдэглэгдээ.

Инди руу 7 миллион үлүүтэй нютагаа урилагшадай ороһонһоо уламжалан, Индидэ хүшэр байдалай тохёолдоһые Индиин гадаадын хэрэгүүдэй министр тайлбарилһан байна. Энэ асуудалые сэрэгэй хүсөөр шиидхэжэ болохогүй гэжэ батаар этигэжэ байна. Мүн политическэ гуримшуулга түйлахын, нютагаа урилагшадай гэртээ бусахадань аюулгүй эрхэ байдал бии болгохын тулада хойшолуулашагүй хэмжээнүүдые абаха шухала, энэ хадаа Пакистанай бүхы арадай аша туһада, энэ райондо эб найрамдал хангаха хэрэгтэ тааралдаха гэжэ тооложо байһанаа тус асуудалые һайса зүбшэн хэлсэһэнэйнгээ һүүлээр хоёр тала дахяад лаблаһан байна.

Энэ асуудалые һайнаар ойлгодог байһанайнь түлөө Советскэ Союзда энэдхэг тала баясхалан хүргэһэн байна. Энэ ойлгомжонь Пакистанай президентдэ СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорнын 1971 оной апрелиин 2-то эльгээһэн бэшэг соо элирхэйлэгдэһэн байна бшуу.

Индохитад тухай асуудалаар хоёр тала хадаа Индохитадай хэрэгүүдтэ газаа талаһаа хамааралсалга дары түргэнөөр болиулагдаха ёһотой гэһэн һанал баримтална. Энэ районой арадуудай зүбшөөдэггүй ямар нэгэн шиидхэбэриие баадхаха гэһэн һэдэлгэһээ үрэ гарахагүй гэжэ хоёр тала тоолоно. Амгалан ёһоной гуримшуулга хэхэ үндэһэ һуури болоожо шадахаар урагшаа хэгдэһэн алхам болоно гэжэ Урда Вьетнамай Республикын Саг зуурын революционно правительствын һаяын дурадхалые тоолодог дээрэһээ тэдэниие хоёр тала һайшаана.

Ээрхэг түримхэй ябуулгын хойшолонгуудые усадхахын тулада Аюулгүйн Соведэй 1967 оной ноябриин 22-ой резолюциин яаралтайгаар бэелүүлхэ шухала гэжэ этигэжэ байһанаа хоёр тала Дүтын Зүүн тухай асуудалаар элирхэйлэн мэдүүлһэн байна.

Уласхоорондын бүхы асуудалнууд, тэрэ тоодо хилэ дээрэхи арсалдаанууд амгалан ёһоной хэлсээнүүдые хэхэ аргаар шиидхэгдэхэ ёһотой, энэ талаар хүсэ хэрэглэжэ гү, али хүсөөр заналта гаргажа болохогүй гээд хоёр тала тоолоно.

АШАГ ОЛЗОНЬ ЕХЭ

Шэнэ түсэбтэ табан жэлэй эхинһээ хойшо Улаан-Үдын Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын заводой хүдэлмэришэд болон инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд урлан нарижуулгын 698 дурадхал оруулһан байна. Тэдэнэй 402-ынь үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэжэ, 192 мянган түхэригэй ашаг олзо үгөө.

Вагон-хабсаргалгын цехэй хүдэлмэришэд урлан нарижуулгын 10 дурадхал оруулжа, энэ талаар ехэ туһа нэмэри хэһэн байха юм. Цехэй начальник Юрий Закатовай, урлан нарижуулгын талаар инженер Вячеслав Ларкинай хүтэлбэри доро 17.200 түхэригэй ашаг олзо үгэхэ 35 дурадхал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдээ.

В. КЛАДЧЕНКО.

ТҮРҮҮ ШУБУУШАД

Шубуу үсхэбэрилэн дэгжээлгээр Кабанскын совхоз республика доторoo түрүү ажахынуудай нэгэн юм. Жэл бүри эндэ олон зуугаад мянган нугаһанай дальбараа дэгжээгдэжэ, гүрэндэ тушаагдадаг. Алдар суудa гараһан шубуушан Серафима Васильевна Филонова энэ фермые хүтэлбэрилнэ. Наймадахи түсэбтэ табан жэлэй дүнгүүдээр ажалай шэн габьяа харуулжа, үндэр үрэ дүнгүүдые түйлаһанайнгаа түлөө нүхэр Филонова «Хүндэлэлэй тэмдэг» гэһэн орденоор шагнагдаа.

Байгша ондо совхоз 18 мянган центнер нугаһанай мяха үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ худалдаха уялга абаад, эршэмтэйгээр ажаллажа байнхай.

Фермын коллективэй түрүүшын амжалта баясуулна. Сезоной туршада шубуушад түрүүшынгээ жэл үндэгэлжэ байһан нугаһадһаа 1.382 мянган үндэгэ абаа. Нугаһан бүхэнһөө 110 үндэгэ абаха даабаритай һаа, 126 үндэгэ суглуулһан байна. Шубуушад М. Пыльникова—144, Е. Мадуева—139, Д. Тыжинеева нугаһан бүриһөө 135 үндэгэ абажа, бусадһаа шалгарбад. Хоёрдохи жэлээ үндэгэлжэ байһан нугаһадые харууһалдаг М. Матвеева, Л. Матвеева гэгшэдэй ажал хэрэг мүн лэ һайн.

Фермын бүхы коллектив мүнөө дүн хамта 1.677 мянган үндэгэ абаад, нёдондоной энэ үеын хэмжээе һураггүй үлүүлбэ.

Кабанскын аймаг.

А. ХАЛТУЕВ.

Малшадай үгэ бата

Сагаан эдеэ салгидуулха, адууһа малаа атарлуулан таргалуулха эгээл таарамжатай үе мүнөө түлэг дундаа ябажа байна. Түрэл Коммунис партиингаа XXIV съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдээр зоригжоһон аймагаймнай малшад шэнэ табан жэлэй түрүүшын жэлдэ дээшэлүүлэгдэһэн зорилгонуудые хараалаа. Гүрэндэ мал ажалай продукци худалдаха хахад жэлэй даабари үлүүлэн дүүргэгдээ. Жэшээнь, зургаа һарын туршада гүрэндэ 11.100 центнер мяхан худалдагдажа, даабари 106,6 процент бэелүүлэгдээ. Гүрэндөө тарган мяха тушааха талаар Калининай, XXI партсъездын нэрэмжэтэ, «Рассвет» колхозуудай, Охин-Булагай совхозой малшад горитойхон хуби оруулаа. Июнь һарада аймагай ажахынуудта үхэр бүхэнэй шэгнүүр дунда зэргээр сүүдхэдэ 620 граммаар нэмээ. Тиихэдэ Калининай нэрэмжэтэ колхозһоо Г. Н. Ткачевой, Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозһоо П. И. Воронцовой, Охин-Булагай совхозһоо А. М. Разуваевай шахамалнууд шэгнүүрээ сүүдхэдэ 1120 — 1560 граммаар дээшэлүүлээ.

Аймаг доторнай мүнөө үедэ 4133 бүрүү, хашараг 37 гүүртэнүүдтэ бэлшээн таргалуулагдана. Сэлэнгын аймагай XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой үхэршэдэй үүсхэлые манай малшад халуунаар дэмжээд, зунай 100 үдэртэ үхэр бүхэнэй шэгнүүрые 100 килограммаар дээшэлүүлжэ, гүрэндөө 320—350 килограммтай болгоод худалдаха гэжэ шиидэнхэй. Энэ зорилгонь мүнөө бодотоор бэелүүлэгдэжэ байна. Хэрбээ нёдондо жэлэй түрүүшын хахадта гүрэндэ тушаагдаһан бодо мал бүхэнэй шэгнүүр 263 килограмм татаһан байбал, мүнөө 298 килограммда хүрөө. Гахай бүхэн 85 килограмм байбал, энэ жэлдэ 89 килограмм шэгнүүртэйгээр худалдагдаа. Жэлэй эхинһээ хойшо худалдагдаһан 4197 центнер гахайн мяханай 2100 центнерыень Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозойхид тушаагаа.

Аймагай малшад шэнэ табан жэлэй түрүүшын жэлдэ хараалһан түсэбөө бодотоор бэелүүлхэ дүүрэн арга боломжотой. Холын бэлшээри дээрэ байрлаһан малшадта һайнаар ажаллаха, амарха эрхэ байдал байгуулагданхай. Мүрысөөнэй дүн һара бүри гаргагдажа, түрүүшүүл материальна болон моральна талаар урмашуулагдана. Малдань хүсэд хүрэхэ минеральна тэжээл буулгаданхай. Малшад хүдэлмэриин хубсаһаар, эдеэ хоолой болон бусад саг зуурын хэрэглэмжын зүйлнүүдээр хангагдажа байдаг.

Н. ЛУЧНИНОВ,
Бэшүүрэй аймсоведэй гүйсэдкомой хүдөө ажахын управлениин главна зоотехник.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

ҮЙЛЭДБЭРИИН ГОЛ АСУУДАЛ

«Табан жэлэй гол шухала зорилго юуб гэхэдэ, социалис үйлэдбэри хурдан түргэнөөр хүгжөөһэнэй, тэрэнэй ашаг үрые дээшэлүүлһэнэй, научно-техническэ дэбжэлтэ туйлаһанай, ажалай бүтээсын ургалта түргэдхэһэнэй үндэһөөр, арад зоной баян дэлгэр, болбосоронгы байдал нилээд ехээр хүгжөөхэ ябадал хангаха зорилго болоно».

(КПСС-эй XXIV съезд дээрэ нүхэр Л. И. Брежневэй хэһэн элидхэлһээ).

Тимлюйн цементын заводой коллективэй үмэнэ шэнэ табан жэлдэ бэелүүлхээр ехэхэн зорилго табигданхай. Гол продукци — цемент үйлэдбэрилгэеэ 40—50 мянган тонноор дээшэлүүлхэ ёһотой. Нэгэ хүдэлмэришэн дээрэ абажа харабал, цемент үйлэдбэрилгэ 20 процентээр дээшэлхэ болоно. Үйлэдбэриин ургалта имагтал предприятида байһан арга боломжонуудые хүсэдөөр ашаглаһанай ашаар туйлагдаха юм.

Тиимэһээ заводой партийна организаци, тэрэнэй бүхы коллектив мүнөө үедэ гол анхаралаа үйлэдбэридэ хандуулжа, үшөө хүсэд хэрэглэгдээгүй арга боломжонуудые элирүүлхэ, техническэ дэбжэлтэ түргэдхэжэ, үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлхэ, ажалай саг хүсэдөөр ашаглаха асуудалнуудта хандуулна.

Техническэ дэбжэлтэ туйлахын түлөө, үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлхын түлөө тэмсэл заводой коммунистнууд (партийна организациин бүридхэлдэ 147 коммунистнууд бии юм), цехүүдэй партийна эхин организацинууд толгойлно. Заводой коммунистнуудай хамтын суглаан дээрэ «Үйлэдбэридэ НОТ нэбтэрүүлхэ тухай», «Техническэ дэбжэлтэ түргэдхэхэ талаар инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй үүргэ дээшэлүүлхэ», «Даалгагдаһан хэрэгэйнь түлөө партиин гэшүүдэй, хүтэлбэрилхы кадрнуудай харюусалга дээшэлүүлхэ» гэһэн асуудалнууд энэ жэлдэ зүбшэн хэлсэгдээ. Тиихэдэ партийна эхин организацинуудай суглаанууд дээрэ «Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ замууд», «Алмалта арьбалалтын гурим сахиха» гэхэ мэтэ асуудалнууд табигдаһан байна.

Һүүлэй үедэ заводой үйлэдбэридэ ехэхэн хубилалта болоо юм. 10 тонно ашаа үргэдэг мостовой грейфернэ кран тодхогдоо, электрофильтр тодхогдожо, цементын тооһон хэрэглэгдэдэг болоо. Нэгэдэхи, хоёрдохи эрьелдэдэг пеэшэнүүд шэнэдхэн үргэдхэгдөө. Тээрмэһээ цемент зөөлгэдэ шэнэ түхеэрэлгэ табигдаа.

Эдэ бүгэдын ашаар цемент үйлэдбэрилгэ жэлһээ жэлдэ дээшэлнэ. Наймадахи табан жэлэй түсэбһөө гадуур 130 мянган тонно цемент үйлэдбэрилэгдөө һэн. Ондоогоор хэлэбэл, продукци үйлэдбэрилгэ 13 процентээр, худалдалга 21 процентээр, ажалай бүтээсэ 37 процентээр табан жэлэй хугасаада нэмэһэн болоно.

Тээрмэдэлгын, галдалгын, түүхэй эдүүдэй цехүүдэй партийна эхин организацинууд үйлэдбэриин арга боломжонуудые хүсэдөөр ашаглахын тулада ехэхэн хүдэлмэри хэнэ. Жэшээлхэдэ, галдалгын цехэй партийна организаци (секретаринь А. И. Кыштымов) «Алмалта арьбалалтын гурим сахилгые шангадхаха. Үйлэдбэриин хүсэнүүдые ашаглалгые һайжаруулха» гэһэн асуудал бүри һаяхан зүбшэн хэлсэбэ. Энэ асуудал бэлдэлгэдэ партийна бүлэгүүд, арадай хиналтын постнууд хабаадуулагдаа юм. Һүүлээрнь цехэй инженер, техникүүдэй, мастернуудай суглаан боложо, түхеэрэлгэнүүдэй бүтээсэ дээшэлүүлхэ тухай асуудал хэлсэгдээ. Удаань цехэй хүдэлмэришэдэй суглаан зарлагдажа, ажалай журам шангадхаха тухай хөөрэлдэбэ. Эдэ суглаануудай болоходо ороһон һанамжа, дурадхалнууд согсологдожо, партийна суглаанай үзэмжэдэ табигдаа бшуу.

Заводой парткомой, профсоюзай завкомой үүсхэлээр эндэ жэл бүхэндэ үйлэдбэриин арга боломжонуудай ниитын харалга үнгэргэгдэнэ. Ямар асуудалнуудта анхаралаа табихаб, үйлэдбэриин али участок гээгдэжэ ябанаб, тэндэ юу хэлтэйб, энээн тушаа һанамжа, дурадхалаа оруулхыень хүдэлмэришэдтэ эртээнһээ дуулгагдадаг, тусхай хуудаһануудта бэшэгдэжэ, олоной хараха газарта үлгэгдэдэг юм. Ажал ехэтэй хүдэлмэри оньһожоруулха, түхеэрэлгэнүүдые шэнэдхэн наринжуулха зорилгоор урлан наринжуулагшадай, ухаалан зохёогшодой творческо бүлэгүүд цех бүхэндэ байгуулагданхай, тэдэнэй дунда мүрысөөн эмхидхэгдэнэ. Коммунист В. А. Бахматовай хүтэлбэрилдэг творческо бүлэг цементын тээрмын конструкциие бага хубилгажа, бүтээсыень 20 процентээр дээшэлүүлһэн байна. Һүүлэй хоёр-гурбан жэлэй туршада завод дээрэ 28 томо дурадхалнууд үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэжэ, хамтадаа 739 мянган түхэриг алмаха арга олгоо гэбэл, цементнигүүдэй техническэ творчествын үргэн дэлисэ тухай гэршэлнэ гэжэ һанамаар.

— Үйлэдбэриин техническэ дэбжэлтэ, ашаг үрэнь хүдэлмэришэдэй шадабари мэргэжэлтэй сэхэ холбоотой юм,— гэжэ парткомой секретарь А. М. Ананьев хөөрэнэ. Тиимэһээ хүдэлмэришэдэй һуралсалда, тэдэнэй мэргэжэл дээшэлүүлгэдэ заводой дирекци, ниитын эмхинүүд саг үргэлжэ анхаржа байдаг болонхой. Үнгэрһэн жэлдэ заводой цехүүд хоорондо кадрнуудые бэлдэлгэ, мэргэжэлыень дээшэлүүлгээр ниитын харалга-конкурс үнгэргэгдэһэн байгаа. Энэ конкурсдо тээрмын цех (парторганизациинь секретарь В. В. Ашихмин) илажа гараһан юм. Эндэхи хүдэлмэришэд бултадаа тооной дээдэ мэргэжэлтэй. Залуу хүдэлмэришэдэй мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ курс хүдэлнэ.

Гадна парткомой дэргэдэ заводой дирекцитэй хамта кадрнуудые бэлдэхэ асуудалнуудые шиидхэлсэхэ комисси хүдэлдэг. Үе үе болоод хүдэлмэришэдэй һуралсал, мэргэжэлыень дээшэлүүлхэ тухай асуудалнууд парткомой, профсоюзай завкомой заседани дээрэ табигдажа, цехүүдэй начальнигууд тоосодог. Имагтал тэдэнэр— ажахын хүтэлбэрилэгшэд энээн тушаа сэхэ харюусадаг юм.

Ороной арадай ажахые хүгжөөхэ табан жэлэй түсэб тухай КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдые зүбшэн хэлсэлгэ завод дээрэ тон эдэбхитэйгээр үнгэрөө һэн. Һүүлээрнь заводой мэргэжэлтэдэй, түрүүшүүлэй хабаадалгатайгаар үйлэдбэри эмхидхэлгые, үйлэдбэриин зарим технологи наринжуулан һайжаруулха, ажал ехэтэй хүдэлмэри саашадань оньһожоруулгые үргэлжэлүүлхэ, шэнэ техникэ нэбтэрүүлхэ, хуушарһые һэльбэн шэнэдхэхэ холын хараатай түсэб зохёогдожо, партийна суглаагаар баталагдаа. Энэ түсэбэй бэелүүлэгдэхэдэ, цемент үйлэдбэрилгэ доодо захань 50 мянган тонноор нэмэхэ болоно. Бүхы хэмжээ ябуулгануудынь заводой хүдэлжэ байһан оршон байдалда, ажал зогсоонгүйгөөр бүтээгдэхэ ёһотой.

Тимлюйн цементнигүүд үйлэдбэриингөө ашаг үрэ дээшэлүүлхэ талаар түрүүшынгээ горитойхон алхам хэжэ байна. Энээнэй түрүү зэргэдэ коммунистнууд ябалсана, техническэ дэбжэлтын түлөө бүхы коллективэйнгээ тэмсэлые заводой партийна организаци толгойлно.

Шэнэ табан жэлэй түрүүшын жэлдэ тимлюйнхид жэгдэ һайнаар ажаллажа ябана. Хахад жэлэй түсэбһөө гадуур 3000 гаран тонно цемент үйлэдбэрилэгдөө, 50 мянга гаран түхэриг сэбэр олзо даабариһаа үлүүлэн оруулагдаа.

Үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлхэ, техническэ дэбжэлтэ туйлаха асуудалнууд саг зуурын хэрэг бэшэ гэжэ заводой партийна организаци, эндэхи хүтэлбэрилэгшэд һайн ойлгоно.

Д. ЦЫБИКЖАПОВ,
манай корр.



ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Улаан-Үдын нарин сэмбын фабрикын [illegible] хүдэлмэришэн, мүнөө мастерай туһалагшаар ажалладаг А. П[illegible]пов 15-дахи ГПТУ-гай һурагша Светлана Тугариновада [illegible] үгэжэ байна.

А. МАНТАЕВАЙ [illegible]

МЭРГЭЖЭЛТЭДТЭЙ ЗҮБШЭБЭ

ХОРИ. (Телефоноор абтаба). Аймагай совхозуудай, аймгүйсэдкомой хүдөө ажахын управлениин, искусственна аргаар урэжүүлгын станциин зоовет-мэргэжэлтэдэй зүблөөн КПСС-эй Хориин райкомдо һаяхан болобо.

Хонидые искусственна аргаар урэжүүлгэдэ аймагай совхозуудай ямараар бэлдэжэ байһан тухай аймгүйсэдкомой хүдөө ажахын управлениин начальник Ц. Ч. Бальбаров элидхэбэ. Тэрэшэлэн искусственна урэжүүлгын станциин зоотехник Т. Б. Балданова, аймагай ветлеч[illegible] главна врач А. А. С[illegible] гэгшэд энэ шухала хүд[illegible] өөһэдынгөө эмхи зург[illegible] бэлэдхэл тухай хөөрэжэ [illegible]

Августын 20-һоо бүх[illegible] хозуудаар хонидые урэж[illegible] эхилхэ гэжэ шиидхэгд[illegible] болзор болотор эхэ хонид[illegible] рануудта искусственна ур[illegible] гын пунктнуудые эмхидх[illegible] хы хэрэгсэлнүүдээр ханг[illegible] жэ совхозуудай дирекци[illegible] тийна комитедүүдтэ дур[illegible] ба.



Галина Хоренко — Примериин хизаарай Ильинскэ мяха-һүнэй шэглэлтэй совхозой эрхим һаалишадай нэгэн. Фермын коммунистнар тэрэниие өөһэдынгөө партгруппоргоор һунгаһан юм. Галина Степановна даажа абаһан 25 үнеэнэйнгээ тус бүриһөө жэл соо 3000 килограмм һү һаана. Ахалагша һаалишан Лидия Привалова (баруун таладань) ажалдаа мүн лэ һайн үрэ дүн туйлана.

ТАСС-ай фотохронико.

ЕХЭ МЯХАНАЙ ТҮЛӨӨ МҮРЫСӨӨН

ЗУНАЙ БЭЛШЭЭРИИН ҺАЙНДА...

Энэ жэл хура бороогой элбэгтэ зүлгэ ногоон яһала һайнаар ургажа гараа. Тиимэһээ Ивалгын үйлэдбэри-туршалгын ажахын хонишод зунай бэлшээриин һайнда хонидоо зүбөөр адуулжа, һайса хүшэ оруулхын түлөө оролдоно.

Тиихэшье ёһотой ааб даа. Юундэб гэхэдэ, намар искусственна аргаар урэжүүлхэ саг хүрэтэр эхэ хонидоо тобир тарган болгохо гээшэ арюун уялгамнай гэжэ хонишод ойлгоно.

Илангаяа холын бэлшээридэ гараһан Доодо-Ивалгын отделениин магтаалтай бэрхэ хонишон Егнин Цыбикович Бадмаев жэл бүридэ хонидоо зунай бэлшээриин үедэ таргалуулжа шадана. Энээнэй ашаар түл олоор абадаг, нооһо ехээр хайшалдаг байна ха юм. Сохом тиимэ байһаниие тоо, баримтанууд гэршэлнэ.

Жэшээлхэдэ, нёдондо зуун эхэ хонин бүриһөө 141 хурьга абажа түлжүүлһэн, хонин бүриһөө 6 килограммһаа үлүү нооһо хайшалжа абаһан байгаа. Хонин һүрэгөө олошоруулан үдхэхэ хэрэгтэ хэдэн жэл удаагаар амжалта туйлаһанайнгаа түлөө нүхэр Бадмаев энэ хабар Ленинэй орденоор шагнагдаа һэн.

Тиин мүнөө жэлдэшье бараг һайнаар ажаллажа байна. Хонидой түл тухай хэлэхэ болоо һаа, зуун эхэ хонин бүриһөө зуун хорин хурьга абаад, томо болгожо байнхай. Тингээд хонин бүриһөө 6 килограмм 403 грамм нооһо хайшалжа, түсэбтэ даабаряа 4,7 центнерээр үлүүлэн дүүргэһэн байгаа. Эдэ бүгэдэ хадаа хони малаа һайнаар харууһалжа, хүшэ шадал һайнтай болгоһоной аша үрэ болоно ха юм.

Зунай бэлшээриин һайнда хонидые шадажа адуулаад тарга-луулхада, хонид һубайрхагүй, мүн нооһоншье ехээр абтаха гэжэ Егнин Цыбикович өөрынгөө олон жэлэй дүршэл дээрэһээ ойлгохо, мэдэхэ болонхой.

Тиимэл хадань мүнөө хонидоо холын бэлшээридэ абаашаад, нүхэр Бадмаев өөрынгөө һамган Бимба Баировнатай хоюулан үглөөнэй улаан наранһаа, үдэшын боро хараан болотор адуулдаг гуримтай.

Энэ ажахын нүгөөдэ бэрхэ хонишон Георгий Ефимов өөрынгөө харууһанда байдаг хонидһоо мүн лэ горитой нооһо хайшалжа [illegible] Тиихэдээ түлгэнүүдэй толг[illegible] риһоо 5 килограмм шахуу [illegible] хайшалһан байгаа. Тэрэнь т[illegible] тэ даабариһаа холо үлүү [illegible] на.

Ивалгын ОПХ-гай хонишо[illegible] нэ табан жэлэй түрүүшын [illegible] бүхыдөө 650 центнер нооһ[illegible] рэндэ тушааха түсэбтэй [illegible] аад, 676 центнер нооһо т[illegible] һан байна.

Тиин мүнөө зунай зүлг[illegible] гоон дээрэ хони малаа һай[illegible] бэлшээжэ таргалуулха гээш[illegible] хэ жэлдэ тэдэнһээ мүн лэ го[illegible] ехэ ашаг шэмэ абахын ш[illegible] нүхэсэл болохо байна ха юм.

В. ГАЛДАН[illegible]

ЭРТЭЭНҺЭЭ БЭЛДЭНЭ

Ленинэй орденто мяха-консервын комбинадай коллектив мал олоор тушаан абаха халуун хаһада эртээнһээ бэлдэжэ байна. Комбинат шэнэ табан жэлэй түрүүшын жэлдэ урда жэлнүүдэйхиһээ 10 процентээр олон мал болон шубуу тушаан абаха түсэбтэй.

Дээшэлүүлэгдэһэн энэ түсэбөө һайнаар дүүргэхын, мал олоор тушаан абажа, саг соонь үүсэлжэ, мяхыень болбосоруулжа байхын тула ямар бэлэдхэлэй хэгдэхэ байһаниинь эртээнһээ тодоруулагдаа. Ажал хүнгэдхэхэ, үйлэдбэриие оньһожоруулха талаар ехэ юумэн хэгдээ.

Мал үүсэлдэг цехтэ жэжэ малай түүшэ тамгалан тэмдэглэхэ оньһожоруулмал ринг хабсарган тодхогдоо. Урдань энэ ажал хүнэй гарай хүсөөр хэгдэдэг һэн. Мүнөө оньһон аргаар ажал хэгдэдэг боложо. бүтээсэнь горитойгоор дээшэлээ. Холодильнигта малай түүшэ үлгэхэ ажал мүн лэ оньһожоруулагдаа. Тингэжэ хүдэлмэришэдэй ажал хүнгэдхэгдөө, бүтээсэнь хоёр дахин шахуу дээшэлээ.

Холодильна машинануудай хэр хүдэлжэ байһые автомат аргаар хинан шалгаха түхеэрэлгэ компрессорнэ цехтэ тодхогдонхой. Тэдэнэй туһаламжаар холодильник соо хэрэгтэй температура байлгагдана. Малые олоор тушаан абажа, үүсэлжэ байха халуун сагай үедэ насосно-циркулярна түхеэрэлгэ хүдэлгэхөөр бэлэдхэл хэгдэжэ байна. Энэ түхеэрэлгэ экономическа талаараа ашаг ехэтэй юм.

Технологическа шэнэ түхеэрэлгэ, лининүүд комбинадай олон цехүүдтэ тодхогдоо. Шубуу үүсэлдэг, болбосоруулдаг цехтэ поточно оньһожоруулмал шэнэ лини тодхогдобо. Шубуунай мяха полиэтилен туулмагхан соо вакуумай даралта доро хэжэ, хүшаха шэнэ технологи хэрэглэгдэнэ. Иимээр хадагалагдаһан мяхан удаан саг соо гутахагүй, амта, шэмээ алдахагүй.

Мяха болбосоруулдаг цехэй урлан наринжуулагшадай дурадхалаар яһа хэрэглэхэ технологи хубилгагдаһан байна. Энэ дурадхалай үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэһэнэй ашаар жэлдээ 20 мянган түхэригэй экономическа алмалта хэгдэхэнь.

Эдэбхитэй урлан наринжуулагша, Социалис Ажалай Герой В. И. Немочин шубуунай мяха хэршэхэ машина консервнэ заводто зохёон тодхоһон байна. Урдань шубуунай мяхаар консервэ хэхэ түүшхэнүүд хүнэй гараар хэршэгдэжэ, бар ажалай ехэ гаргаша хэгдэдэг һэн. Мүнөө энэ ажалые нэгэ хүдэлмэришэн эхэнэр дүүргэнэ.

Мал үүсэлэгшын мэргэжэл һайнаар шудалхын, энэ ажалые түргэнөөр дүүргэхын тула түрүүшүүлэй дүй дүршэл согсолон харуулһан тусхай фильм буулгагдажа, иимэ мэргэжэлтэй гү, али тэрэниие шудалха хүсэлэнтэй хүдэлмэришэдтэ харуулагдана.

Үйлэдбэриие оньһожоруулха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ хэрэгтэ зорюулагдаһан урлан наринжуулгын олон дурадхал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдээ. Комбинадай коллектив мал олоор тушаан абажа, үүсэлхэ халуун сагай үедэ ажалай, материальна, энергетическэ бага гаргашатайгаар ехэ хэмжээнэй ажал дүүргэхые, арга боломжонуудаа хүсэдөөр хэрэглэхые хүсэнэ.

Г. ХАРЧЕНКО.

Сэнсэ голые үгсэхэдэ...

Сэнсэ — Аха нютагай томошог гол мүн. Тэрэ элдэб олон гол горходһоо эхиеэ абажа, хүсэ нэмээд, Аха голдоо шудхадаг юм. Голые зүбшан үгсөө һаа, үдхэн буртаг ой тайгын соорхойнууд, нуга һужаанууд харгы замда олоор ушарха. Одоо тэндэ ногооной ургаса ямаршье сабшалангһаа үлүү бшуу даа. Ногоониинь яһала шэмэтэй, адууһа мал һайса таргалдаг гээшэ. Тиимэһээ эндэхи бэлшээринүүдые хүсэд дүүрэн ашаглаха тухай колхозой правлени эртээнһээ анхарһан байна. Зунай эхин һарын орохотой хамта эндэ мал харууһалха хүнүүд томилогдоно. Энэ харюусалгатай ажалда дүй дүршэлтэй, эгээл бэрхэ малшад табигдадаг байна.

Энэ зун Дулма Хайдаковна Галсанова, Халзан Абирович Жигжитов гэр бүлэтэеэ, Долгор Жамсаева гэгшэд эндэ ажаллана.

— Эдэ нүхэдтэ бидэнэр батаар эдигэжэ байнабди. Малаа һайса таргалуулжа, гарза хоролтодо оруулангүй бусаха даа,— гээд, колхозой правлениин түрүүлэгшэ Бэрис Данхуевич Сыренов зунай эхин багаар намтай уулзахадаа хэлээ бэлэй. — Найдабаритай нүхэд даа.

Мүнөө тэдэнэр гурбан ондоо газарта нэгэ-нэгэ гүүртэ мал харууһална. Тус тустаа дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялгатай.

Сэлэнгын аймагай XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой мал адуулагшадай зунай бэлшээриин үедэ бэлшээн таргалуулха малай шэгнүүрые сүүдхэдээ дунда зэргээр 1000—1200 граммаар нэмээхэ гэһэн үүсхэлые дэмжэһэн зон.

Малшан Д. Галсанова 150 гаран хашараг бэлшээнэ. Тэрэ Хадарус, Халуун уһан, Хонгорой, Түхэреэн, Хойто гол гэжэ газарта малаа адуулна. 12 жэлэй туршада энэ малшан ходо хээрын бэлшээридэ мал адуулжа ябана.

Энэ үе соо дүршэлтэй малшан тэдэ бэлшээри ашаглаха талаар «нюусануудые» һайн мэдэдэг болонхой. Бэлшээрнүүдээ шадажа һэлгэнэ. Түрүүн Хадарус, Халуун уһан гэжэ дүтын бэлшээринүүдээ ашаглаба. Юуб гэхэдэ, зунай эхеэр һая ногоо эдижэ байһан мал үшөөл тэнхээ тамираар һула, холын туулганда тэсэхэгүй бшуу.. Эдэ бэлшээри дээрээ байжа, малаа хүшэ абхуулаад, саашань холын Түхэреэн, Хойто голой бэлшээринүүдтэ ошоно. Харин тэг дундуурхи Хонгорой, Шудхалайн амаа нөөгдэжэ, гэдэргээ бусахадаа тэндэ тогтоходонь хэрэгтэй ха юм. Мүн эртээр эдигдэһэн Хадарус, Халуун уһан гэдэгүүдтэ хэнзэ ногоон ургажа, намар туһатай байгша юм. Минии ябахада малшан эгээл саалахи бэлшээридэ — Хойто голдо байгаа. Малай ябаагүй Шудхалайн аман, Хонгорой бэлшээриин тунга ногоон хүнэй хүл орёожо байгаа.

Дулма Хайдаковна өөрынгөө үхибүүд Дарима Жамса хоёртоёо хамта ажаллана. Жамса (һурагша) мүнөө үбһэ хуряалгада ерэнхэй. Дарима үнгэрһэн жэл арбадахи класс дүүргэһэн юм. Үшөө нэгэ жэл колхоздоо ажаллаад, дээдэ һургуулида ошохо хүсэлтэй.

Зундаа хээрэ ажаллахань амар бэшэ. Майхангаар бүхэли зун байна. Хура бороо, саһан. Хэды тингэбэшье бэрхэшээлнүүдые гаталжа, «хүшэр хүндэ байна» гэһэн гомдол тэдэнһээ дуулахагүйт.

— Үхэр бүхэнэй шэгнүүр үдэр бүри 1000 граммаар нэмээгд[illegible]гүй һаа, 800—900 граммаа[illegible] тагүй нэмээхэл байхаб,—[illegible] малшан хөөрэбэ.

Малшан тухай тобшохо[illegible] хөөрэбэл иимэ. ВДНХ-гай м[illegible] медаляар, мүнгэн шангаар 19[illegible] ондо тэрэ шагнагдаа юм. Энэ [illegible] «Шэн габьяата ажалай түлөө» [illegible] һэн медаль үбсүүень [illegible] Коммунист хүн хадаа ни[illegible] ажалда эдэбхитэйгээр хабаа[illegible] Партбюрогой гэшүүнээр ело[illegible] һунгагдаһан байна.

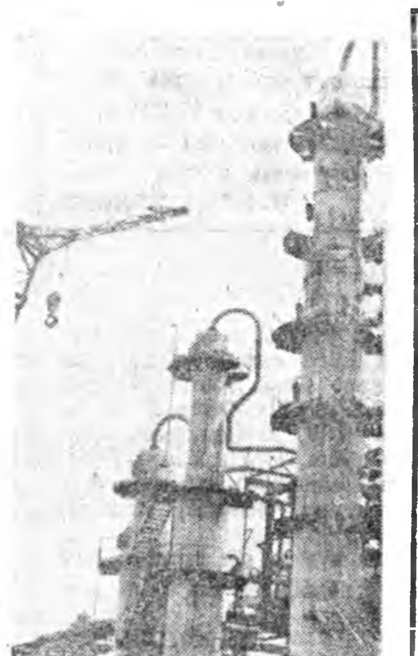
Нүгөөдэ хоёр малшад [illegible] Д. Х. Галсанова шэнги бэрхэ [illegible] лаараа шалгардаг. Тэдэнэй [illegible] байһан малай хүшэ тамир [illegible] һайн.

Сэнсэ голые зүбшаһан т[illegible] бэлшээринүүд хүсэд дүүр[illegible] ашаглагдажа, ниитын баялиг [illegible] бадхагдажа байна бшуу.

В. ГАЛСАНО[illegible]

Шэнэ табан жэлэй габшагай барилга дээрэ

Кременчугскэ нефть болбосоруулдаг заводто шэнэ түхеэрэлгэнүүдые ашаглалгада оруулха зорилго КПСС-эй XXIV съездын ДиреNтивэнүүдээр хараалагдаһан байна. Мүнөө каталитическэ риформинг болон бусад түхеэрэлгэнүүд хурдан түргэнөөр баригдажа байнхай.



ЗУРАГ ДЭЭРЭ: каталитическэ риформингын нэгэ блок.

ТАСС-ай фотохронико.

Редакцида ерэһэн бэшэгүүдэй шэнжэлэл

ШЭНЭ ТҮСЭБӨӨР, УЛАМ ЭРШЭТЭЙГЭЭР

Ашата партиингаа XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлэн, гүрэндэ хүдөө ажахын продуктнуудые бүри элбэг дэлбэгээр худалдахын тула республикымнай колхоз, совхозуудай малшад, таряашад бии хүсэеэ элсүүлэн оролдожо байнхай. Мүнөө үедэ юһэдэхи табан жэлэйнгээ асари ехэ зорилгонуудые саг болзорһоонь уридшалан дүүргэхэ социалис мүрысөөн хаа хаанагүй дэлгэрэнхэй, улам эршэтэйгээр ябана. Тиин хүдөө нютагуудта ажалладаг хүдэр бэрхэ механизатор, малшадайнгаа жэшээтэ хүдэлмэриин дүнгүүдые, мүн дүй дүршэлыень тайлбарилһан корреспонденци, статьянууд, зураглал, репортажууд газетымнай редакцида үдэр бүхэндэ орожол байдаг. Олон хүдөө бэшэгшэднай энэ мэдээсэлнүүд соогоо гансашье ажахынуудай һайн талые харуулхые оролдодог бэшэ, мүн ушарһан дутагдалнуудыень элирүүлэн, түргэн саг соо усадхахаар эрмэлзэдэг байһаниинь ехэтэ һайшаалтай.

Газетымнай хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг **Т. Баймин** (Ярууна) «Баян ургасые эзэд» гэһэн репортаж соогоо Нарһатын совхозой овощ ургуулагшадай ажал тухай дэлгэрэнгыгээр бэшэһэн байна. Энэ совхозой овощ ургуулагшад хабартаа эртүүр теплицэнүүд соо парнигуудые хэжэ, куузику һуулгажа үндэһэлүүлһэн юм. Һүүлээрнь тэрэнээ 65 гектарта тариһан байна. Үнгэрэгшэ жэл дурсагдагша совхозой овощ ургуулагшад гектар бүриһөө 400 гаран центнер куузику хуряаһан юм. Мүнөөшье тус ажахын овощ ургуулагшад гектар бүриһөө дунда зэргээр 450—500 центнер куузикугай ургаса хуряажа абахаар хараалнад.

Байгша ондо Сэлэнгын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Ягодный тракторно-таряан ажалай бригадын механизаторнууд 1256 гектарта шэниисэ тариһан байна. Ороо һо таряанай тогтууритай баян ургаса хуряахын тула энэ бригадын механизаторнууд тарилгаяа богони болзорто үнгэргэһэн ба хорхой шумуу[illegible] бог буртаг үбһыень үгы хэ[illegible] тула горитойхон хүдэлмэри ябу[illegible] һан юм гээд хүдөө бэшэг[illegible] **Вл. Самбуев** (Сэлэнгэ) мэдээс[illegible] Эндэ түрүү трактористнууд [illegible] Афанасьевич Пестерев, [illegible] Петрович Ефимов гэгшэд шалар[illegible] һан байна. Эдэ үдэрнүүдтэ Ю. [illegible] Анищигай хүтэлбэрилдэг бриг[illegible] дын механизаторнууд таряа [illegible] ряалгадаа түлэг дундаа бэлд[illegible] трактор, комбайнуудаа заһабар[illegible] жа байнхай.

Гэхэтэй хамта газетымнай эдэб[illegible] хитэд **Владимир Борисов** (Ба[illegible] шүүр), **Доржо Дугаров** (Аха), **Рандал Мункуев** (Хэжэнгэ) гэ[illegible] шэд нютаг нугынгаа түрүүш[illegible] тухай, тэдэнэйнгээ дүй дүр[illegible] тухай дэлгэрэнгыгээр бэшэжэ эль[illegible] гээгээ. Саашадаа хүдэлмэриш[illegible] хүдөө бэшэгшэднай мүнөөдэр[illegible] гол шухала зорилго болохо үб[illegible] тэжээл бэлэдхэлгын ябаса, мүн [illegible] ороо һо таряа хуряалгада али зэ[illegible] гэ бэлдэжэ байһан тухай ула[illegible] тодорхойгоор бэшэжэ эльгээ[illegible] аабза гэжэ найдагдана.

«ЭХЭ-ГЕРОЙ» ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОГДОБО

СССР-эй Верховно Соведэй Президиум 1971 оной августын 9-дэ Указ гаргажа, арба ба тэрээнһээ олон үхибүү түрэжэ, хүмүүжүүлһэн эхэнүүдтэ «Эхэ-Герой» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгоод, «Эхэ-Герой» гэжэ орден, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй грамота барюулха болобо. Тэрэ тоодо Буряадай АССР-һээ:

Бимбаева Мария Дугаржаповнада — гэрэй эзэн эхэнэр, Улаан-Үдын аймагай Оронго тосхон.

Жамсаранова Клавдия Цыреторовнада — гэрэй эзэн эхэнэр, Сэлэнгын аймагай Новоселенгинск тосхон.

Самданова Бургут Дылыковнада — Зэдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой колхозница.

Санжижапова Цынжимэ Мухондаевнада — Хэжэнгын аймагай Хэжэнгын совхозой хүдэлмэришэн.

Шагжиева Дулма Шараповнада — гэрэй эзэн эхэнэр, Сэлэнгын аймагай Нур-Түхум тосхон.

Шкедова Прасковья Сергеевнада — гэрэй эзэн эхэнэр, Хэжэнгын аймагай Үлзытэ тосхон.

[С]ОВЕТ БАЙГУУЛАЛТЫН БАТА ХҮСЭН

[Т]увадахи арадай революциин 50 жэлэй ой тушаа

[Ту]вадахи арадай революциин [50] жэлэй ойе Тувын АССР-эй [ара]д 1971 оной августын 13-[д]а тэмдэглэхэнь. Агуухэ Ок[тябрь]ын нүлөөгөөр 1921 ондо бо[лоhо]н энэ революци хариин коло[низато]рнуудай, нютагай феодал[ууд]ай олон зуун жэлэй дарлал[ые х]үсэ табяа. Тувын арадые [му]шолгоhоо, хосорон үгы бо[лох]hоо абараа. Ази түбиин [нэгэ]тэ бэеэ даанхай арадай-де[мокра]тическа гүрэн бии болоо. [Тии]гэжэ арад зон шэнэ ёhоор [ажа]hуужа эхилhэн байна.

Энэ табин жэлэй турша соо, илангаяа СССР-эй составта 1944 ондо Тувын hайн дураараа орохонhоо хойшо Тувын арад дунда зуун жэлэй байдалhаа социализм тээшэ замаар угаа ехэ алхам хээ.

Тувын АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ М. К. Мендуме ТАСС-ай корреспондент М. Хункаевтай хөөрэлдэхэдөө, иигэжэ хэлээ:

— Мүнөө Тува — шэнэ барилганануудай, ехээр хүгжэнги промышленностиин, томо колхоз, совхозуудай хизаар болоно. Эндэ ашагта малтамалай, энергетическэ, ой модоной ба модо болбосоруулгын, эдеэ хоолой болон хүнгэн промышленностиин предприятинууд байгуулагдаhан байна.

Республикын баруун талын хубида «Туваасбест» гэжэ орон доторхи эгээн лэ томо комбинат бодхогдоо. Республикын үнгэтэ металлургиин түрүүшын предприяти болохо «Тувакобальт» гэжэ комбинат — манай үе сагай гайхамшаг шухаг түхеэрэлгэ — продукци үгэжэ эхилhээр хоёр жэл болобо.

Жэлдээ 500 мянга шахуу тонно хямда сэнтэй түлишэ үгэдэг Каа-Хемскэ нүүрhэнэй разрез, Кызылскэ барилгын детальнуудай комбинат имагтал нёдондо жэлдэ ашаглалгада үгтэhэн байна. Мүн тэрэ жэлдэ Абаза-Ак-Довурак гэжэ үндэр вольтно электро-дамжуулгын утаhа шэжэмээр Сибириин нэгэдэмэл энергосистемын ток эндэ хүрэжэ ерээ.

Промышленна үйлэдбэриин продукци бүхы дээрээ 1944 онойхитой сасуулхада, 34 үлүүтэй дахин, хүдөө ажахын продукци имагтал hүүлшын 15 жэлэй турша соо гурба дахин нэмэhэн байна.

Совет засагай жэлнүүдтэ хүнүүдэй ажаhуудал үндэhөөрөө хубилаа. Урдын нүүдэл байдалтай эшэгы гэрнүүдhээ аятай зохид байшан гэрнүүдтэ ороо. Урдань хооhон байhан үргэн тала дайданuудта, хадаhаа бууhан гол мүрэнүүдэй нуганuудта болбосон зохидоор баригдаhан хэдэн арбаад hуурин газарнууд бодхогдоо. Тосхоной ажабайдалда, колхоз, совхозуудай үйлэдбэридэ электрын элшэ хүсэ ехээр хэрэглэдэг болоо. Совет засагай үедэ Саянай саана электрын элшэ хүсэ гаргалга 130 дахин нэмээ.

Ажалшадай материальна байдалай ехээр hайжарhанай, соёл болбосоролойнь дээшэлhэнэй, элүүрые хамгаалгын хүгжэhэнэй, ажаhуудалай үндэhөөрөө hайжарhанай ашаар республикын хүн зон таhалгарягүй түргэнөөр олон болжол байдаг. Түрэлгэ наhа барагшадта орходоо эндэ зургаа дахин олон болонхой. Революциин урда тээ арад зоной бүхэли hуурhинаараа хосорон үгы болохо байhан хизаар нютагта иимэ hайшаалтай ушар үзэгдэдэг болоо.

Үшөө гушаад онуудай эхеэр Тувын арад өөрын үзэг бэшэггүй байhан юм. Мүнөө Тувада юрэпхы эрдэмэй hургуулинууд, дээдэ ба тусхай дунда hургуулинууд олон болонхой. Ажалша малшад шэнэ мэргэжэлдэ hурана, хүдэлмэришэн анги олон болоно. Мүнөө бидэнэр мэргэжэл ехэтэй кадрнуудтай болонхойбди. Жэшээлхэдэ, хүдөө ажахын үйлэдбэридэ дээдэ ба тусхай дунда эрдэмтэй 1400 гаран мэргэжэлтэд хүдэлнэ. 1940 ондо республика дотор оройдоол хэдэхэн медицинскэ хүдэлмэрилэгшэ бии байгаа hаа, мүнөө тэдэнэр 1800 гаран хүн болонхой. Тэдэнэр гол түлэб нютагай зоной дундаhаа гарагшад болоно. Тувын арадай литература ба искусство амжалтатайгаар хүгжэнэ.

Тувада табин жэлэй турша соо болоhон социально-экономическа үндэhэн ехэ шэнэдхэлгэнүүд хадаа КПСС-эй ленинскэ национальна политикын илан мандалга, совет байгуулалтын ба манай Эхэ ороной арадуудай аха дүүгэй хани барисаанай бата бэхи хүсэнэй гэршэ болоно. Советскэ Союзай бүхы арадуудтай хамта хүн түрэлтэнэй уг зорилго — коммунизм тээшэ зам табиха, ороной ба манай республикын бүхы ажалшадай үмэнэ экономическа ба культурна хүгжэлтын ехэ хараа зам нээжэ үгэhэн КПСС-эй XXIV съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ зол хубиин манай арадта тудаhандань, бидэнэр омогорхонобди гээд М. К. Мендуме онсолон тэмдэглээ.

Кызыл хото.



ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Тувакобальт» гэжэ комбинадта аппарат [ху]даар хүдэлмэрилдэг залуу мэргэжэлтэд Н. Донгак (зүүн [га]даа), А. Ондар, Д. Кол, С. Ховалыг.

ТАСС-ай фотохронико.

ХҮДӨӨГЭЙ БАРИЛГАНУУДТА — ОНСО АНХАРАЛ

Шэнэ табан жэлэй туршада капитальна барилгануудые бодхоолгодо хараалагдаhан мүнгэ зоори зүбөөр, саг соонь гаргашалха асуудалда партиин XXIV съезд ехэ анхарал хандуулhан юм.

Гэхэ зуура Хэжэнгын аймагай совхозуудай барилгануудта хараалагдаhан мүнгэ зоори тон хангалтагүйгөөр ашаглагдана. Байгша оной июлиин 1-нэй байдалаар барилгануудые бодхоохо даабари аймаг соо оройдоол 51,2 процент, тэрэ тоодо үйлэдбэриин барилгануудые бодхоохо даабари оройдоол 3 процент дүүргэгдээ. Подрядна аргаар барилгануудые бодхоохо ажал илангаяа хангалтагүйгөөр хэгдэнэ. Жэшээнь, «Бурятцелинстрой» трестын 335-дахи нүүдэл колонныhхид байрын гэрнүүдые бариха түсэбөө оройдоол 50 процент дүүргээд, hуралсалай шэнэ жэлэй урда тээ хамтын байра барижа тушааха даабаряа дүүргэжэ шадаагүй. Ородой-Адаг гэжэ нютагта «50 лет Октября» совхозой түбэй тосхондо клуб баригдажа эхилхэ ёhотой аад, эхилээшьедүй байhаар.

Подрядна аргаар барилгануудые бодхоодог эмхинүүдэй хэhэн ажалайнь шанар тон муу. Жэшээнь, Хоридо мэдэлтэй байдаг 335-дахи колоннын Хэжэнгэдэхи участок (хүтэлбэрилэгшэнь нүхэр Фурсев) шанар муутайгаар барилга хэнэ. Дурсагдаhан участогайхидай барижа дүүргэhэн байрын хоёр гэр шанар муутайгаар тушаагаа. Нойтон модоор хэгдэhэн сонхын ставин, үүдэ үрхэнүүдынь гажажа, забhар гараhан дээрэhээ нээхэ, хааха аргагүй болошонхой. Палаахынь модонууд хатажа, ехээр забhар гараа. Гоёолтын хүдэлмэри шанар муутайгаар хэгдэжэ, хүнэй байхын аргагүй.

«Бурводстрой» трестын нүхэр Жанаевай толгойлдог нүүдэл колоннынхид hубаг ханаабуудые бариха ажалда hомологдоhон мүнгэнэй оройдоол 32 процентые ашаглаад байна. Хэжэнгэ голой эрье бүхэлхэ ажал хэгдэжэ эхилээдүй байhаар. Сулхарын уhалууриин системэ бариха түсэб hаатаха аюулда оронхой. Жэбхээhэн гэжэ голhоо ханааб татаха ажал мүн лэ энэ жэлдэ дүүргэгдэхэгүйдөө болохонь.

Ородой уhалууриин системэ шанар муутайгаар баригдаhан дээрэhээ уданшьегүй хэрэгhээ гараад, тэрээн соогуур уhа урдахуулха аргагүй болоод байна. Дурсагдаhан системые «Бурводстрой» трестын оньhожоруулагдаhан нүүдэл колонныhхид бариhан байгаа. Дурсагдаhан уhалууриин системын проектые Хэжэнгын уhалууриин системын управлени зохёоhон. Проект зохёолгонь буруугаар табигдажа, уhанай урдалгын техническэ нормонь хазагайруулагдаа. Тиибэшье «50 лет Октября» совхозой хүтэлбэрилэгшэд, подрядна эмхинүүд тиимэ проект тушаажа абахадаа ехэ алдуу хээ.

Капитальна барилгануудые бодхоохо түсэбүүд ямар шалтагаанhаа саг соогоо дүүргэгдэнэгүйб гэхэдэ, 335-дахи нүүдэл колонно (хүтэлбэрилэгшэдынь нүхэд Намсараев, Фурсев), «Бурводстрой» трестын нүүдэл колонно (хүтэлбэрилэгшэнь нүхэр Жанаев), совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэд даалгагдаhан хэрэгтээ харюусалгагүйгөөр хандаhан байна. Тэдэнэр капитальна барилганануудые саг соонь бодхоохо гүрэнэй даабариие дүүргэхэ хэрэгтэ харюусалгагүйгөөр хандажа, энэ шухала асуудалые зүнhэнь табижархёо.

КПСС-эй Хэжэнгын райком дурсагдаhан асуудалые хаража үзөөд, аймагай газар дээрэ барилга хэжэ байhан эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэ шанга эрилтэ табяа. Капитальна барилгын түсэбые дүүргэхэ тушаа яаралтай хэмжээ абахыень тэдэ эмхинүүдые уялгалба.

Р. ЦЫМПИЛОВ,
партиин Хэжэнгын райкомой таhагые даагша.

Хэзээдэшье уйдахые мэдэхэгүй, хододоо урагшаа тэгүүлhэн хүбүүд, басагадай энеэбхилэд гэhэн согтой дорюун харaса зүрхэ сэдьхэлыемнай жэгнэн дулаасуулдаг шэдитэй бшуу. Эдэнэр уhанай үерлэхэдэ мэгдээгүй, ниитын зөөри аюулhаа хамгаалалсажа, олоной магтаал hайшаалда хүртөө. Иимэ хүнүүд hуралсалдаа, ажалдаашье урагшатай ябадаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Зүүн Сибириин технологическа институдай механическа факультедэй бүлэг студентнэрые харанат.

С. ЦЫДЫПОВЭЙ фото.

АХА ДҮҮНЭРЭЙ НОМ



Иимэ гаршагтай ном Москвагай «Правда» гэжэ номой хэблэлдэ гаргагдаhан байна. Монголой арадай революциин 50 жэлэй ойдо зорюулагдаhан уран зохёолой, түүхын публицистическэ энэ суглуулбариие хоёр гүрэнүүдэй уран зохёолшодой холбоонууд хэблэн гаргаа.

Энэ ном соо Монголой Арадай Республикын, Советскэ Союзай арад зоной хани барисаанай, дэлхэй дээрэ эгээн түрүүшынхеэ бии болоhон шэнэ ёhоной харилсаануудай түүхын шалгалта гараhан тухайда документнүүд, монгол арадай эрхэ сүлөөгэй, бэеэ даанхай байдалай түлөө тэмсэлдэ хабаадагшадай дурдалганууд, эрдэмтэдэй, уран зохёолшодой, журналистнуудай туужа, романуудhаа, поэмэнүүдhээ хэhэгүүд, очеркнууд, пайруулганууд, тэмдэглэлнүүд, статьянууд оронхой.

Тус суглуулбариин авторнууд тон hонирхолтой хүнүүд юм. Монголой Арадай Республикын партийна, гүрэнэй ажал ябуулагшад, эрдэмтэд, зохёолшод, журналистнууд, солото хүнүүд — дайнай, ажалай баатарнууд, партизанууд, уран зураашад болон бусад бии. Мүн монгол арад уласай бэеэ даанхай, эрхэ сүлөөтэ байдалай түлөө тэмсэлдэ хабаадагшад — Совет гүрэнэй үнинэй коммунистнууд, уран зохёолшод, журналистнууд авторнууд болоhон байна.

Энэ суглуулбариин түүхэ тухай богонёор хэлэхэдэ, иимэ: В. И. Ленинэй түрэhөөр 100 жэлэй ойдо бэлэдхэлэй үедэ совет, монгол уран зохёолшод хоёр дахин уулзажа, энэ ехэ ойдо бэлдэжэ байhан тухайдаа хөөрэлдэhэн байгаа. 1970 ондо Хяагта городто хоёр оронуудай зохёолшод уулзахадаа, В. И. Ленинд, уран зохёолдо хабаатай асуудалнуудаар хөөрэлдэхынгөө хажуугаар Монголой арадай революциин 50 жэлэй ойдо зорюулжа, «Аха дүүнэрэй ном» хэблэжэ гаргаха гэжэ шиидхэhэн юм. Тиигэжэ энэ номой түсэб зохёогдоhон юм.

Энэ суглуулбари Москвада, Улаан-Баатарта, ород, монгол хэлэн дээрэ хэблэгдээ. Энэ ном хоёр оронуудай уран зохёолшодой холбоонуудай хамтын түрүүшын суглуулбари бэшэ юм. 1969 ондо, Халхын-Голдохи илалтын гушан жэлэй ойн hайндэртэ К. Симонов түрүүтэй совет зохёолшодой делегаци Монголоор айлшалаа бэлэй. Энээнэй удаа совет, монгол зохёолшод уулзажа хөөрэлдэхэдөө, «Халхын-Голой анда нүхэд» гэhэн уран зохёолой хамтын суглуулбари хэблэн гаргажа, хоёр оронуудай хани барисаанай гайхамшагта хуудаhан болохо энэ ойн дурасхаалые мүнхэлхэ гэжэ ойлголсоо hэн. Тиигэжэ Москвагай «Правда» гэжэ хэблэлдэ иимэ гаршагтай ном ород хэлэн дээрэ, нүгөөдэнь Улаан-Баатар хотодо монгол хэлэн дээрэ гараhан юм.

Социализм байгуулгын үедэ Монгол ороной шэнжэ шарай хубилаа. Иигэжэ ороной экономикын хүгжэхэтэй хамта арад зоной байдал үндэhөөрөө хубилаа, шэнэ түхэлтэй улад зон — шэнэ байдал зохёон байгуулагшад тухай болон бусад гүн ехэ хубилалтанууд тухайда энэ ном соо уншахат.

Фото-зурагуудые олоор оруулалсажа байгаад хэблэhэн энэ суглуулбариие совет, монгол уншагшад hонирхон уншаха байhаниинь лабтай. **Д. ДУРОВА.**

Уhанай аюул сарагшад

3. БААТАРШАЛГА ГЭЭШЭ ЮУБ?

[...] КПСС-эй Зэдын райкомой дэргэдэ эмхидхэгдэhэн штабай [нач]альник, партиин райкомой секретарь Даши Баяндаевич [...]аевтай уулзахадамнай, уhанай үерэй хойшолон тухай тоб[ч]оноор хөөрөөд, үерэй үедэ айхабтар ехэ туhа хүргэhэн [сту]дентнэр тухай, мүн өөрын хэрэгээр нишэ ерэhэн хэды сэ[ри]гшэд тухай бэшэхыемнай hануулаа hэн. Сэхыень хэлэхэдэ, [тэд]энэр үнэхөөрөөшье ехэ туhа хүргэhэн, олоной зүгhөө баяр [ба]схаланда хүртэhэн байна.

1.

[Пет]ропавловка тосхоной саада [...] добо дээрэ баригдажа [бай]гаа гурбан дабхар больницын [...]ар хүнүүд гарахадаа, заа[...]зогсодог, залуу барилгаша[дай]тай хүхюун зугаае аяшар[...]шагнаха дуратай байдаг. [...]е шэнэ больницатай бо[...]аргахамнай» гэжэ дууга[...]адаашье бии. Мүнөө сагай [...]дэ түгэс харюусамаар ба[...]ка байhан энэ дэнхэгэр томо [...]агые урданайнь больница[...]оо жэшэхын аргагүй.

[Эд] согтой хүхюун барилга[шад]ай хэд гээшэб? Зүүн Сиби[риин т]ехнологическа институдай [студ]ентнэрэй барилгын отряд эн[дэ хү]дэлэлсэнэ. «Спутник» гэжэ [...]йхан нэрэдэнь атаархамаар. [...]и дурбэн студент эндэ хү[...]

[...]эдүйн механигууд тэрэ үдэ[шэ ...]ойшог (июлиин 27-ной үдэ[...]уран hайханай кинофильм [...] кинотеатрта ошоhон бай[...] Эгээ hүүлшын сеанс hэн [...] Уданшьегүй киноhоо гараад, [...]ан hонирхоhон тухайдаа хөө[рэл]жэ, hанамжаяа хэлсэжэ яба[...] юрэ бусын байдал тохёол[до]бо. Дээрэхэнээ тусхай репро[...]ор түхеэрhэн хүнгэн машина[...] тосхоной гудамжануудаар [...]жэ, галзуу түргэнөөр ерэ[...]аhан уhанай үер тухай со[...]од. штабта ерэхыень дурад[...]

[...] Таанар хамтынгаа байрада [...]хан ошоод, хубсаhа хунараа [...]э үмдэгты. Энэ дороо ерэ[...] гэжэ отрядай командир Вла[...] Ижунов хэлээд, райком тээ[...]шэбэ.

[Тэр]э үдэшэ Петропавловка тос[хон]хид унтажа хоноогүй, нии[тын з]өөри хамгаалхын түлөө уhа[тай ...]ертэй тэмсээ. Студентнэрэй отрядта складhаа талха гаргажа, аюулгүй газарта зөөхэ гэhэн харюусалгатай даабари үгтөө. Шамбай шииpаг бэетэй, хүдэр залуу хүбүүд талхатай мэшээгүүдые машинада нааданхай шэдэhэн мэтэ ашаад лэ, пекарнида абаашалсажа мэдээ. Үглөөгүүр болотор заашье унтангүй, хойто үдэрынь орой үдэшэ болоторшье амархые мэдэнгүй хүдэлжэ, уhанда орохоо байhан талха абаржа шадаа.

Шамбай залуу хүбүүд, басагадай ашаар Петропавловкын пекарни үерэй үедэ зогсонгүй хүдэлжэ, хүн зониие hайн шанартай хилээмээр хангажа байгаа, мүнөөшье хангаhаар ааб даа.

Энэ хэрэгтэ студентнэр Виктор Телешкин, Валерий Будаев, Сергей Жерлов, Люда Еманакова, Лариса Капустина болон бусад онсо шалгаржа, олоной магтаал hайшаалда хүртөө.

Петропавловкаhаа бусахадаа, үнөөхи баригдажа байhан шэнэ больницын хажуугаар гараа hэмди. Согтой хүхюун хүбүүд, басагад боробтор сагаан хирпиисэнүүдые таатай зохидоор ябталан табижа, энэ байшангые бүри үндэр болгожо байгаа бэлэй.

2.

Штабай начальник Д. Б. Будаев хүрин гадартай дэбтэр маанадта hарбайжа, танилсахыемнай дурадхаба. Нилээд зузаан дэбтэрыень яаралгүйхэн hэхэжэ, яhала ханамжатайгаар уншанабди. Һонирхолтойшье, hанаа зоборитойшье мэдээнүүд тэндэнь бэшэгдэнхэй. Багсаахада, яhала яаража бэшэгдэhэн хэбэртэй. Уhанай үерлэhэн ушар минута, часаарнь тодорхойлон харуулагдахаhаа гадна, аймагай бүхы ажахынуудта болоhон үйлэ хэрэгүүд зураглагданхай.

Оройдоо гурбан сүүдхын турш[а]да болоhон үйлэ хэрэг харуулhан журналтай танилсахада, үнэхөөрөөшье hонин байба.

«Июлиин 29. 11 саг 30 минута. Линейнэ участогай начальник И. Трютнев Дэрэстэйhээ хонходоо. Телефоной утаhа холбохоо Зэдэ станци ошоhон хүнүүднай уhанда хаагдаад, хүрэхэ аргагүй байна. Уhан буунагүй, нэмэhээр зандаа. Түмэр замда тулатар уhан гараад, рельснүүдэй хоорондуур урдажа захалаа. Таряа бэлэдхэлэй пункт, почто уhанда орожо байна. Онгосогүй урагшаа ябахань бэрхэтэй, аюултайшье. Дэрэстэйдэ зайн гал байхагүй. Тиигэбэшье Зэдэ станци хүрэхэ бэшэ гүбди даа», — гэжэ тэндэнь бэшэгдэнхэй.

Уданшьегүй хаанаhаашьеб даа вертолет хүрэжэ ерээд, уhанда хаагдаhан хэлхеэ холбоошодые хүрэхэ газартань абаашаhан байба. Тииhээршье телефоной утаhан залгагдажа, Зэдэ станци Петропавловкатай хөөрэлдэхэ аргатай болобо. Зүгөөр шэжэм утаhан тиимэшье бэлэхэнээр заhагдаагүй hааб даа. Харьялжа байhан уhан соогуур онгосоор тамарха, хэлтышэнхэй бахана өөдэ абирха ушар гараа. Тиигэбэшье хэлхеэ холбоошод айжа мэгдээгүй, ёhотой баатаршалга гаргаа ха юм.

Ажалаа арайл гэжэ дүүргээд, нэбтэ норошоhон хубсаhаа хатааха hанаатай эрье тээшэ тамаржа ябатарнь, тээ саана, уhанай эгээл гүнзэгыдэ нэгэ бахана хэлтыhээр хэлтыжэ, ошожо үрдеэгүйдэнь уhан уруу «палд» гээд унашаба. Утаhа шэжэмынь уhанда оронхой, аймагай түбтэй хөөрэлдэхэ аргагүй болошобо. Арба минута болоод лэ тусхай даабари, зүбшэл заабари абажа байhан хүбүүд нобшоржо hуугаагүй, унашаhан бахана тээшэ онгосоёо сэхэ залаад, шадал мэдүүлэн hэлюурдэбэ.

Яахаб, хайшан гэхэб? Уhан соо хэбтэhэн нойтон бахана бодхоохонь хүшэр hааб даа. Үргэдэг краншье байхагүй. Теэд тэрэниие уhан соогуур хайшан гэжэ шэрэлтэйб. Иимэрхүү бодолдо диилдэжэ байха сүлөө бии аал? Баханада лаб дүтэлжэ ерээд, И. Трютнев тусхай хайрсаг cooho хайша гаргаад, уhа руу унаhан хэды утаhа бушуухан таhалжархиба. Һүүлээрнь шэб шэнэ утаhа гаргажа, зангидан байжа залгаад, онгосоёо удаадахи бахана тээшэ шэглэбэ. Уhан соогуур hэлюурдэжэ, шэшэрэн даража ябаад, шэжэм утаhаяа холбожо, Петропавловкатай хөөрэлдэхэ аргатай болгобо.

Энэ станцида уhан айхабтар ехээр ерэhэн байна. Саг дары үндэр газарта зөөжэ үрдеэгүй нэгэ хэды хүнүүд нилээд тухашарха баатай болобо. Эгээ энэ үедэ өөрын хэрэгээр станци дээрэ ерээд, саг зуура зогсожо байhан сэрэгэй хүбүүд уhанай эрьюулгэдэ абтаад, тамаржа ябаhан басагые харамсаараа, тэрэ дары хубсаhаа тайлаад, уhа руу харайн орожо, уданшьегүй тэрэ басага ямаршьегүйгөөр гаргаба.

Иимэ үзэгдэл бүришье hонирхолтой. Нютагай саада захын нэгэ заахан гэрэй сонходо тулатар уhан халижа ороод, тэндэ байhан хүгшөө хоёр аша хүбүүдтэйгээ гэрэйнгээ орой дээрэ гаража үрдибэ. Бороотой, хүйтэншэг байжа. Тэндээ удаан байха шадалынь hалаба. Хаанаhаашьеб даа ниидэжэ ябаhан вертолет тэдэниие гэнтэ обёороод, гэр дээгүүрнь хэды дахин ниидэhэнэй удаа канатна дамжуур буулгаба. Дааража борсойшоhон хүгшөөдэй дамжуур өөдэ абирханыьшье ээлтэй ааб даа. Тиихэдэнь летчик ветролёдоо гэр дээрэнь даамай зохидоор hуулгаад, даарашаhан хүгшөөе хоёр аша хүбүүдтэйнь абажа, hөөргөө ниидэhэн байха юм.

Хайшан гэжэ вертоледоо гэр дээрэ hуулгажа шадааб? Зэдэ станциинхид мүнөө болотор гайхалдаhаар. Бэлиг шадабаритай, ёhотой бэрхэ летчик гээшэмнай иимэ бшуу даа. Харин хүгшөө тэрэ летчик тухайда домог зугаа дэлгэжэ, нютагайхидтаа хөөрэн хүхин hуугаа ёhотой. Энээндэнь ямаршье hэжэг түрэнэгүй.

Зүгөөр сэрэгшэ хүбүүдэй, вертоледчигой нэрэ обогые мэдэжэ үрдигдөөгүйень халаглахаар.

3.

Зэдын ажахынуудта мүнөө ажал хүдэлмэри түлэг дундаа ябана. Нэгэ минута, часшье ашагтайгаар хэрэглэжэ, ниитын малда элбэг хүрэхөөр тэжээл бэлэдхэжэ, социалис мүрысөөнэй дүлэ бүри хүсэтэйгөөр бадаруулжа байна.

КПСС-эй райкомой дэргэдэ байгуулагдаhан штаб эмхидхэлэй хүдэлмэри hуладхангүй ябуулна, ажахы бүхэндэ воскресник болоно. Жэшээнь, августын 7-ной, 8-най үдэрнүүдтэ «Коммунизм» колхоздо аймагай барилгын управлениhээ 33 хүн үбhэ сабшалсаа. Эдэнэр үглөөнэй зургаан сагhаа орой үдэшэ болотор хүдэлhэн байна. «Сельхозтехника» нэгэдэлэй дүшэн хүн Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхоздо мүн баhа хоёр үдэр соо хүдэлжэ, ниитын малда үбhэ тэжээл бэлэдхэлсээ. Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо тоhоной заводой, ГПТУ-гай, ДОСААФ-ай, райпотребсоюзай хүдэлмэрилэгшэд ба алба хаагшад мүн баhа тэжээл бэлэдхэлсэhэн байна. Тиихэдэ Петропавловкын эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд үерэй үедэ эбдэрhэн хашаа, харгы, гудамжа гэхэ мэтые заhабарилна.

Саашадаашье воскреснигүүд саг үргэлжэ үнгэргэгдэхөөр эндэ хараалагдана. Ёhотой эдэбхи үүсхэл, баатаршалга иимэл ха юм.

М. ОСОДОЕВ,
манай тусхай корр.





ТУРКМЕНИИН ССР. Тахта-Базарска районой «Победа» совхозой хонишод энэ жэлдэ эрхим амжалта туйлаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: совхозой нэгэ отарада каракуль арhан хатаагдажа байна.

ТАСС-ай фотохронико.

АРАДАЙ БАГША АЛДАРТАЙ

Класс соо абяа шэмээгүй болонхой, гансал саарhанай hаршаганаха дуулдана. Бүхы hурагшад ехэл тухашаруу: удаадахи hонирхолтой туршалгануудые хэхэ үедөө пробирка соо химическэ шэнэ бодосой бии болоhые хоёр нюдөөрөө хараhанай удаа, тэрэнээ дэбтэр соогоо бэшэжэ харуулха ёhотой болоно. Саада захын партада hуудаг Серёжа уданшьегүй гараа үргэбэ: харюу бэлэн болоо. Багша Зинаида Очировна hурагшынгаа дэбтэр уруу шагаажа хараад, үшөө нэгэ орёо даабари тэрээндэ үгэбэ. Юуб гэхэдэ, Серёжа багаhаа тоо бодолгодо бэрхэ, хурдан ухаатай хүбүүн юм.

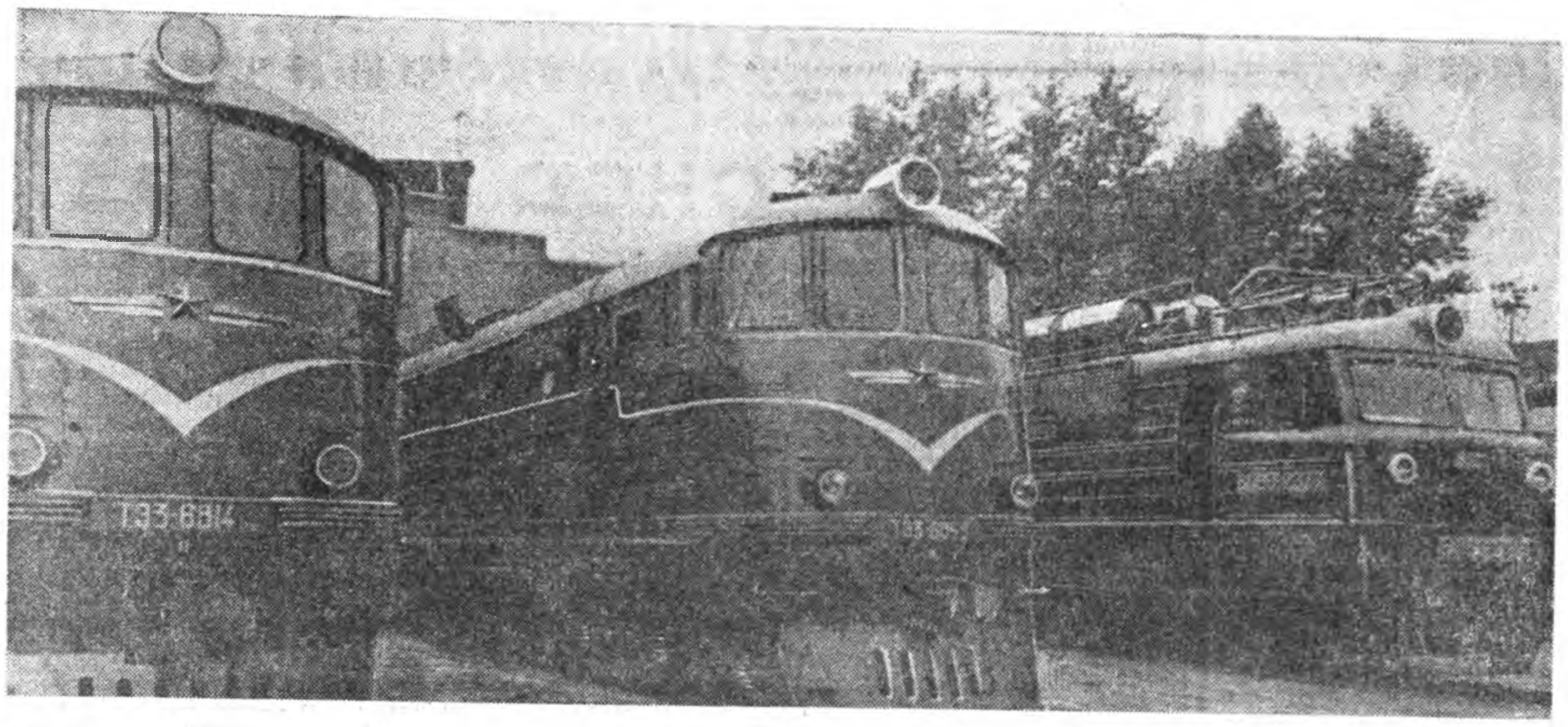
Баргажанай аймагай Баян голой дунда hургуулиин хими ба биологиин багша Очирова Зинаида Очировна хэшээл бүхэнөө ходоодоо hонирхолтойгоор, аша үрэ ехэтэйгээр үнгэргэхые оролдодог. Тиимэhээ тэрээнэй хэшээлэй 45 минутын туршада hурагшад хажуу тээшээ халтад гэхэ сүлөө забдагүйхэн hуудаг юм. Энээнhээ уламжалан Зинаида Очировнада заалгаhан hурагшад хими ба биологиин «нюусануудые» hайн мэдэхэ болоhон, бусад дунда hургуулинуудые дүүргэгшэдэй дундаhаа шалгардаг байна.

Буурал сагаан толгойтой, хурса харасатай, түргэн гэшхэдэлтэй энэ эхэнэртэй hургуули соонь уулзаа hэмди. 40 шахуу жэлэй туршада арадай гэгээрэлэй хүдэлмэридэ ябахадаа, олон хүбүүд, басагадые хүмүүжүүлэн, гарыень ганзагада, хүлыень дүдөөдэ хүргүүлhэн байха, Очирова Зинаида Очировнада гэhэн адрестай бэшэгүүд үргэн уужам түрэл ороноймнай олон нютагуудhаа ерэжэл байдаг. Тэрэнэй hурагшад мүнөө эрдэмтэд, инженернүүд, багшанар, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд — багшадаа амаршалгын бэшэгүүдые бэшэжэ, ажабайдалай үргэн замда гараад ябахадаа, үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргэнэ.

Арадай гэгээрэлэй хүдэлмэридэ удаан саг соо, архимаэр ажаллаhанай тэмдэг — «Арадай гэгээрэлэй отличник» гэhэн значок Очировагай үбсүүн дээрэ яларна. Ямаршье ажалда ябахада амжалта өөрөө ерэдэггүй бэзэ. Зинаида Очировна 30 гаран жэлэй туршада hургуулинуудта ажаллаха үедөө өөрынгөө онол шадабариие, дуй дүршэлые жэлhээ жэлдэ улам баяжуулжа ябадаг.

Зинаида Очировнагай заадаг химиин ба биологиин кабинедүүд соогуур ябагдаа. Элдэб янзын приборнууд болон пробиркануудhаа гадна, харуулан ойлгуулха хэрэгсэлнүүд эдэ кабинедүүд соонь олон. Олонхи хэрэгсэлнүүдынь hурагшадай гараар бүтээгдэhэн зүйлнүүд гээшэ. Һургуулиин hуралсалай программа тухай мүн лэ халта хөөрэлдөөбди. — «Һургуулиин программа орёо болоо, гэбэшье мүнөө үеын эрилтэдэ тааруулагдажа, тон зүбөөр шэнэдхэн хубилгагдаа, — гэжэ Зинаида Очировна хөөрэнэ. —. Ямаршье хэшээлдэ материалаа hурагшадай hонороор, түргэн ухаан бодолдоо хадуугдахаар 45 минутые ашагтайгаар, гүйсэд хэрэглэжэ шадаха асуудал мүнөө гол шухала байха ёhотой», — гэжэ ном заалгын мүнөөнэй методико тухай ярилдаха үедөө тэрэ хэлэбэ. Юуб гэхэдэ, зарим залуу багшанаа хэшээлээ үнгэргэхэ үедөө, «энэ тэрэ хүбүүн гү, али басаган томоотой hуужа шаданагүй, журамынь муу» гэхэ мэтээр гомдол оруулхаяа ядадаггүй. Үнэн дээрээ энэмнай хэшээлэйнгээ сагые зүбөөр хэрэглэжэ шадаагүй ябадалай хойшолон гээшэ. Үнинэй багша Зинаида Очировнатай хөөрэлдэхэ үедөө абаhан иимэрхүү ажаглалтануудынь багша бүхэнэй анхарал татахаар юумэн гэжэ ойлгоо hэм.

С. ОЧИРОВ,
манай корр.



Улаан-Үдын Ленинэй орденто ЛВРЗ-дэ заһабарилагдаһан локомотивууд аян замда гарахынгаа урда тээ.
Е. ЗАХАРОВАЙ фото.

ТЕЛЕФОН · ТЕЛЕГРАФ · РАДИО — ХИЛЫН ЦААНАҺАА

ХИЛЭ ДЭЭРЭХИ ШАХАРДУУ ШАНГА БАЙДАЛ

РАВАЛПИНДИ. (ТАСС). Энэдхэг-пакистан хилэ дээрэхи байдал шахардуу шанга зангараа. АПП агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, Пакистанай правительство сэрэгэй мэдээ тунхаглаа. Тэрэнэй ёһоор (августын 2-һоо 5 хүрэтэр) Рангпур (Зүүн Пакистанай хойто талын хуби) шадар Индиин саг үргэлжын зэбсэттэ хүсэнүүдтэй тулалдаануудай болохо үедэ Пакистанай сэрэгүүд Индиин 72 сэрэгэй алба хэгшые усадхаа.

ДЕЛИ. (ТАСС). ПТИ агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, энэ һарын эхеэр Индиин сэрэгүүд Зүүн Пакистанай хилые Рангпур шадар дабаа, Индиин 72 сэрэгэй алба хэгшэ алуулаа гэжэ Пакистанай засагаархидай баталһые Индиин оборонын министерствын түлөөлэгшэ «шал худалаар» тараагдаһан суу гээд нэрлэһэн байна.

Тиихэтээ хамта, ПТИ агентство иигэжэ дамжуулна. Давки сектортэ (Мегхалайя штат) Индиин хилын харуулнуудые Пакистанай сэрэгүүд августын 6-да артиллери ба миномёдоор ехэ шангаар буудаа. Индиин хилын харуулай подразделенинүүдэй урдаһаань харюусан буудахада, дайсан горитой хохидолдо ороо гээд агентство тэмдэглэнэ.

Пакистанай сэрэгүүд августын 8-да Муктапур районииие (Мегхалайя штат), августын 10-да Каримгандж (Ассам штат) районииие артиллереэр буудаа гээд агентствын мэдээсэл соо хэлэгдэнэ.

Индиин президент уулзалга хэбэ

ДЕЛИ. (ТАСС). Албанай хэрэгээр эндэ ерээд байһан СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыкотай Индиин Республикын президент В. Гири августын 10-да уулзажа, тэрээнтэй хөөрэлдөө.

Эб найрамдал, хани барисаан, харилсаа холбоон тухай совет-энэдхэг договорто гар табигдаһаар һаналаа хананги байһанаа Индиин президент хөөрэлдөөнэй үедэ элирхэйлэн мэдүүлээ, Советскэ Союзай ба Индиин хоорондо улам бэхижэжэ байһан холбоо барисаае үндэрөөр сэгнээ.

СССР-эй БА БАРУУН ГЕРМАНИИН ХООРОНДОХИ ДОГОВОР ТУХАЙ В. БРАНДТ ИИГЭЖЭ ХЭЛЭБЭ

БОНН. (ТАСС). ФРГ-гэй канцлер В. Брандт ДПА-гай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө, Советскэ Союзай ба ФРГ-гэй хоорондо Москвада гар табигдаһан договор хоёр ороной хоорондохи харилсаа гуримшуулгада шухала удха шанартай гээд онсолон тэмдэглээ. Договорто гар табигдаһан үдэрһөө хойшо нэгэдэхи жэлэй ойн гүйсэһэндэ зорюулагдаһан хөөрөөн соогоо Брандт иигэжэ тэмдэглэбэ. Тус договор хоёр ороной хоорондохи харилсаанда «таарамжатай һайн нүлөө» үзүүлээ. «Хоёр правительствын хоорондохи дипломатическа харилсаан бүри нягта һайн болоо. Экономическа ба научна талаар харилсаа холбоо байгуулхые хоёр тала бүри ехээр һонирходог болоо» гээд тэрэ онсолон тэмдэглээ.

Договорой ёһоор табигдаһан зорилгонуудые дүүргэхын тулада хоёр талын хоорондо ямар һалбаряар бүри ехэ харилсаа байгуулжа болохоб гэһэн асуудалда харюусахадаа, В. Брандт иигэжэ хэлээ: «Хамагай түрүүндэ, экономическа талаар, тэрэшэлэн уласхоорондын оршондо политическэ харилсаа холбооной талаар».

Московско договорые эсэслэн баталхые буруушаагшадай хараа бодол тухай тогтоходоо, канцлер иигэжэ мэдүүлээ: «Договорто гар табигдаашье һаа, харин үшөө хүсэндөө ороогүй байна гэжэ хамагай түрүүндэ би тэмдэглэхэ ёһотойб. Зарим хүнүүд, тусхайлбал, зүүн оронууд тушаа манай политикые шүүмжэлэгшэд энэ илгаае обёорногүй. Тэдэнэр договорые эсэслэн баталалгые һаатуулха гэжэ оролдоно, нүгөө талаһаа энэ договорһоо һайн үрэ дүнгэй гараха тухай эрилтэ хэнэ. Иимэ үрэ дүнгые имагтал тэрэнэй эсэслэн баталагдаһанай һүүлээр хүлеэжэ болохо байна бшуу».

АЗИДАХИ ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ БАТА НАЙДАБАРИ

Эб найрамдал, хани барисаан, харилсаа холбоон тухай Советскэ Союзай ба Индиин хоорондохи договорто гар табигдаһанда олон ороной хэблэл, ниитын ажал ябуулагшад ехээр һонирхоно. Совет-энэдхэг харилсаануудые саашадань хүгжөөлгэдэ, Азида эб найрамдал хангалгада договорой шухала удха шанартай байһаниинь тайлбаринууд болон мэдүүлгэнүүд соо онсолон тэмдэглэгдэнэ.

ВАРШАВА. Эб найрамдал, хани барисаан, харилсаа холбоон тухай Советскэ Союзай ба Индиин хоорондохи договорто гар табигдаһые тайлбарилхадаа, Польшын хэблэл иимэ гаршагуудые хэнэ. «Ехэ удха шанартай договор», «Эб найрамдалай, хани барисаанай, харилсаа холбооной договор».

Совет-энэдхэг договор хадаа Советскэ амгалан ёһоной политикые шэнээр гэршэлһэн, ниитын байгуулалтаһаа дулдыдуулангүйгөөр бүхы оронуудтай харилсаа холбоо байгуулхаар Советскэ Союзай бэлэн байһые харуулһан, мүн гүрэн бүхэнэй бүрин эрхэдэ СССР-эй ехэ хүндэтэйгөөр хандадаг байһые лаблаһан ябадал болоно гээд тайлбаринууд соо онсолон тэмдэглэгдэнхэй.

Шэнэ договор хадаа Советскэ Союзай ба Индиин аша туһада лаб туһалхаһаа гадна, Азида ба Индокитадта, тэрэшэлэн бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал ба аюулгүй байдал бэхижүүлхэ хэрэгтэ шухала нүхэсэл болоҗо үгэнэ.

БУДАПЕШТ. Эб найрамдал, хани барисаан, харилсаа холбоон тухай совет-энэдхэг договорто гар табигдаһан тухай Венгриин түбэй бүхы газетэнүүд мэдээсэнэ. Энэ документ хадаа Индитэй Советскэ Союзай байгуулһан заншалта һайн харилсаанай дээдэ шатань болоно. Энэ хадаа Азида эб найрамдал аршалан хамгаалалгада мүн лэ туһалалсаха гээд «Непсабадшаг» газетэ түрүү бэшэг соогоо заана.

КОЛОМБО. Эб найрамдал, хани барисаан, харилсаа холбоон тухай СССР-эй ба Индиин хоорондохи договорто гар табигдаһые Цейлоной олониитэ ехээр һайшаана. Энэ договор хоёр ороной хоорондохи харилсаанда шэнэ шухала туһа нэмэри болоно гэжэ хэблэл тоолоно, энэ хадаа Азиин бусад оронуудтай Советскэ Союзай харилсаа байгуулгадань һайн нүлөө үзүүлхэ гэһэн һанамжаяа элирхэйлнэ.

«Совет-энэдхэг договор Азидахи эб найрамдалда этигэхэ эшэ үндэһэн болоно» гээд ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө, нүлөө ехэтэй «Сири Ланка» гэжэ газетын главна редактор Х. К. Махиндадаса мэдүүлһэн байна.

ПАРИЖ. Эб найрамдал, хани барисаан, харилсаа холбоон тухай Советскэ Союзай ба Индиин хоорондохи договорто Делидэ гар табигдаһанай удха шанарые шэнжэлһэн статья «Юманите» газетэ түрүүшынгээ хуудаһанда толилно. Энэ ушарта хоёр ороной хоорондохи харилсаанай хани ёһоной шэнжэтэй байһые лаблаһан тухай, мүн түбэгшөөхөөр ушарнуудай тохёолдожо байһан тус райондо эб найрамдал хамгаалха аргые тодорхойлһон бодото һайн договор тухай хэлэгдэнэ гээд «Юманите» онсолон тэмдэглэнэ.

(ТАСС).

ГЭМТЭ ЯБУУЛГАНУУДЫНЬ УЛАМ ЕХЭЭР ЭЛИШЭЛЭГДЭНЭ

ХАНОЙ. (ТАСС). Урда Вьетнамай энгэй хүн зондо эсэргүүгээр американо-сайгон сэрэгэйхидэй хэһэн гэмтэ ябуулганууд тухай шэнэ мэдээнүүдые Освобождени гэжэ хэблэлэй агентство мэдээсэнэ. Туһамаршадай захиргаанииие толгойлогшоор генерал Нгуен Ван Тхиеу гэгшын табигдаһанһаа хойшонхи дүрбэн жэлэй турша соо американ эзэрхэг түримхэйшүүл, тэдэнэй туһамаршад гансахан лэ Анзианг провинциин хүн зониие «номгоруулха» зорилгоор авиаци болон артиллериин дэмжэлгэтэй 3 мянга гарач ябуулга хээ. Эдэ зэрлиг ябуулганудһаа уламжалан, хүсэд бэшэ мэдээнэй ёһоор, 1968 оной эхинһээ 1971 оной июнь хүрэтэр 400 гаран хүн алуулһан, 1 мянга гаран хүн шархатаһан, 6 мянган гэр һандаргагдаһан байна.

«Нютагуудые сэбэрлэхэ» зорилгоор американо-сайгон сэрэгүүд Куангнгай провинцида үнгэрһэн 4 жэлэй турша соо 498 ябуулга хээ, тэдэнэй үедэ 500 мянган тонно бомбо провинци дээрэ хаягдаһан байха юм. Хүн зоной дунда шархатаһан, усалтан наһа бараһан хүнүүд бии.

Нэгэдэл ба нягта жагсаал

БЕРЛИН. (ТАСС). СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюрогой заседани эндэ болоҗо, аха дүү социалис оронуудай хүтэлбэрилэгшэдэй Крымдэхи хани ёһоной уулзалга тухай СЕПГ-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Э. Хонеккер тэрээн дээрэ элидхэл хэһэн байна.

СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюро хадаа Крымдэхи уулзалгын дүнгүүдые хүсэдөөр зүбшөөжэ байһанаа элирхэйлэн мэдүүлээ, Э. Хонеккерэй элидхэлые һайшаагаа гээд АДН агентствын мэдээсэл соо хэлэгдэнэ.

Тус уулзалга хадаа аха дүү социалис оронуудай нэгэдэлые ба нягта жагсаалые, КПСС-эй XXIV съездын, СЕПГ-гэй VIII съездын ба бусад аха дүү партинуудай съезднүүдэй шиидхэбэринүүдэй бата бэхи хүсые дахяад харуулаа гээд заседани дээрэ онсолон тэмдэглэгдэһэн байна.

Гарма-Доди ДАМБАЕВ

БООСОЛДООН

ОНТОХ

Урдын урда сагта һэн ха. Үбгэ эсэгымни эсэгын эсэгын үлгы соо тэршэлжэ хэбтэхэдэ, уняартан манатаһан уулын хормойдо олон хони малтай, үльгэр түүхэ шагнаха дуратай, үргэһэ нойргүй Үлзытэ баян ажаһууһан гэхэ. Табан хушуун малаар, таабари үльгэрөөр ямаршье хүндэ булигдахаяа болишоходоо, бад байса хөөрөөд лэ, бараг гэгшээр эдеэлээд лэ байхадаа, наян хониной ноопоор даража хэһэн дээбэритэй, найман ханатай һэеы гэрэйнгээ оёорто хэбтэхэ ажалтай һэн ха.

Эдеэнэй һайнииие эдеэд лэ, минии хэбтэхэдээ таргалжа, табан алхам хэжэ, богоһодоо хүрэхэеэ залхуурдаг болоһоор, тооноор харбан ороһон наранай туяа хараад, гансаараа гэртээ һуухадань, үдэр сагай үнгэржэ үгэхэгүйдэ уйтай болошоо һэн гэхэ. Дүтэ тойронь һууһан үльгэршэ, таабарша хүнүүд баянай мэдэхэгүй таабари, онтохо олоогүй хадаа, богоһыень алхажа орохо эрхэгүй, бусалһан эдеэнһээнь хүртэлсэхэ аргагүйдөөд, хэдэн үдэрэй, хэдэн һарын хүл таташоо бэлэй.

Тэрхэгэр тажаа һамгаяа, тогоо амһарта угаадаг зараса барлагаа харахадань, һонигүй болоҗо, һониин һорьмой дуулгаха хүнэй ерэхэгүйдэ, Үлзытэ баянай бэе үбшэлжэ, сэдьхэл хайлажа, тэнхээ шадалаа барадаг болобо.

Урдань Үлзытэ баян эдеэлхэеэ һанахадаа, ханаһаа уятай байһан аргамжа татан бододог аад, үдэр сагай ошохо бүри улам ехээр таргалжа, үндыжэ шадахаяа болиходоо, хүндэ татуулһаар, түлхюулһээр, орон дээрээ һуугаад, хажуу тээшээ мухаришахагүйн тула бэеэ тойруулан хурьган хүнжэлөөрөө орёолгодог болоо бэлэй.

Үбшэлөө үтэлөө бэшэ аад, Үлзытэ баян жэлэй дүрбэн сагта гэр соогоо хэбтэжэл хэбтэхэдээ, уйдхарта эзэлэгдэжэ, сэдьхэлэй харада даруулжа, үргэһэ нойрто муушаг болошоо һэн гэдэг.

Нэгэтэ обоо тахяад, нютагаа морилжо ябаһан зайгуул лама Үлзытэ баянайда бууба ха. Үлүү ехээр таргалжа, бодожо шадахаяа болиһоноо, таабарша, үльгэршэ хүнэй үүдыень татажа, богоһыень алхахагүйдэнь, уйдхар гашуудалда нэрбэгдэһэнээ мэдэлшэ ламада тоолон хэлэжэ, туһа эрибэ ха.

Зайгуул лама һүнэй архи ундатай, тарган хониной мяхан хоолтой, үдэшэ орой тэрхэгэр бүдүүн һамгантайнь уулын обоодо гаража, мүргэл хэбэ, хэдэн үдэр бурханай номуудые уншаба. Тэрэ байха саг соогоо зайгуул лама баянай хэды шэнээн эдеэ баридагыень мэдээ һэн бэзэ даа. Үлзытэ баянай һамгантай ханилжа, бэлэн эдеэндэ хотоёо дүүргэжэ садахадаа, хүн зоной дунда элдэб үгэ хүүрэй гараһаа урид ябаха тээшээ яараба.

— Хара уһа уужа турахамни гээд бэеэ тамалһантнай үлүү. Уйдаха гашуудахагүйнтнай тула, мүн бүри ехээр баяжахынтнай тула нэгэ арга хэмээр байна. Хүлөө татаһан хүн зоншье ябажа магад. Мүн хони малаа улам олон болгохо гэһэн, жиирэй шадалтай хүншье байха аалам,—гэбэ зайгуул лама.

Үлзытэ баян анхаралтайгаар шагнашоод һуутараа, ушар удхыень тайлбарилан ойлгожо ядан, ухаагаа гүйлгэжэ мэдэбэ.

— Ламбагай, ямар тиимэ арга бииб. Тон зүб юумэ хэлэбэ гээшэ хат. Би хори мянган хонитой болохо гэжэ үнинэй оролдоо хүм. Нэгэ хэды зуун толгой дуташоод лэ байна. Хори мянган хонитой болоо һаа, нютаг соогоо эгээл баян гэлсүүлжэ суурхахаб. Ямар тиимэ арга бииб, хэлэжэ хайрлыт. Хэлэбэлгнай, жороо тэргэшэ зээрдэеэ шэнэхэн ходоог тэргэтэйгээр бэлэг барихаб,—гэбэ Үлзытэ баян.

Зайгуул лама хэһэн хэрэгэйнгээ урагшатай ябахада, бүришье хүхижэ, баяртайгаар миһэрээд абаба.

— Ахай ехэ ноён, үшөөшье ехээр баяжажа, аймаг нютаг соогоо эгээл баян болохотнай болтогой! Тандаа хадань хэлэнгүй яахабиб. Та нэгэ дахин мяха эдихэдээ, бүдүүн хониной хахадые барижархина ха юмта. Тиимэһээ тантай тэнсэхэ хүн дүтэ наашашье байхагүй,—гэжэ зайгуул лама заабари хэлээд, жороо зээрдыень ходоог тэргэдэнь хүллэжэ, түргэн ябаа һэн.

Тэрэ дары байд гээд лэ нохойн хусахада, зарасануудаа гаргажа харуулдаг байба. Теэд наранай оротор хэншье ерэбэгүй. «Магад үдэшэ орой, хахад һүни төөриһэн хүн орожо болохо» гэжэ Үлзытэ баян һанаад, нойргүй хэбтэһэнээ, үүр сайха багта унташаһан байба ха.

Гэнтэ һамганайнгаа татахада, Үлзытэ баян өөхэндөө баригдажа урбалдашаһан улаан хүмэдхэтэй нюдэеэ нээбэ. Тиихэдэнь зуухын хажууда таһархай дэгэлтэй, таар үргэлһэн хүн һууба. Өөдэгүйхэн хүниие Үлзытэ баян харахадаа, урмаа хухараад, ажал бэдэрһэн гүйраншан байгаа бэзэ даа гэһэншүү тообошьегүй.

Теэд хэрэгсээлгээгүй хүн сэдьхэлээ гажараан, зүрхэ алдажа байнгүй, баянда хандаба:

— Үндэр түрэлтэ ноён ахай, танай зарлигаар аяар холоһоо, хүхэрэн байгша энэ үндэр уулыетнай бүхэли һүниндөө махажа, зорюута ерэбэлби.

— Үгы, ши тарган хониной шагайн зэргэ хошхоногто садашахалши. Минии хотошо нохой шамһаа ехые эдихэ. Сэхыень хэлэхэдэ, би хахад хониной мяханда садагшаб, —гэжэ Үлзытэ баян баһаба.

— Ахай ноён, урид үгэ бү алдагты. Залуудаа амба сарай мяханда садаагүй хүм. Үе наһан соогоо мяханда садаа гэжэ байгаагүйб. Мүнөөшье аһан тарган, аһан томо эрьеын мяха һаадгүй эдихэлби даа,—гэбэ үгытэй хүн.

— Һа-һа-һа! Үе наһан соогоо садаагүйб гэнэ гүш?—гээд, Үлзытэ баян эгшэтэрээ энеэбэ.

— Тиимэ даа, тон зүб, ахай ноён, ойлгоболта.

— Дүрюу зузаан гадартай хониной мяханда садахаһаа байха, гэдэһэ гүзээгээ тэһэрхэлши! Санхатажа үхэхэлши,—гэжэ Үлзытэ баян наада барин хэлээд, дахин энеэбэ.

Үгытэй хүн уринаар хараһан харасаа гансата шэрүүн болгоод, дураа гутан дуугарба:

— Юун эндэ хүхэ энеэдэн болоо юм? Наһаараашье садаагүйгөөл танда хэлэнэ ха юмбиб.

Үлзытэ баян үгытэй хүнэй шэг шарайдаа гарашахыень харахадаа, бүришье гааруулха гэбэ ха:

— Энэ хоршогор, хото гэдэһэгүй ши юун ехэ юумэ эдижэ шадаха юмши?

— Ахай ноён, дан ехээр бү баһыт даа. Туранхай хүн үнэндөө эдеэмэр байдаг юм,—гэжэ харюусаад, Үлзытэ баяниие шоо үзэн, шобто харан һууба.

— Теэд ши намтай боосолдохо ямаршье зөөри баялиггүй ха юмши. Ара нюргандаа үргэбшэлһэн таараа зөөри гэжэ тоолоно гүш? Юугээрээ баярхаа хүмши?—гэжэ баян енгэлбэ.

— Ахай ноён, юу хэлэбэ гээшэбши? Энэ үргэлжэ ябаһан таарни намайгаа тэжээдэг юм. Теэд би, хүлисэгты намайе, танһаа баянби гэжэ һананаб,—гэбэ үгытэй хүн.

Үлзытэ баян үгытэй хүнэй һэнгэргүйгөөр хэлэхэдэ гааража, уур сухалдаа диилдээд, бадашан хандаба:

— Газар гэшхэхэ малгүй, утаа бааюулха гэргүй аад, ямар баян гээшэбши?

— Ахай ноён, хүлисэгты. Хуби заяан хүн бүхэндэ ондо ондоо баялиг хүртөөнэ ха юм. Хэрбээ танда талаар дүүрэн мал, ханзаар дүүрэн алта хэшээгээ һаа, намда ногоон торгон шэрдэг, хүхэ торгон хүнжэл бэлэглээ. Гэбэшье аһан ехэ баялиг гэхэдэ, ажалша хоёр гар намда үршөөгөө гэжэ һанагшаб,—гэбэ. Үлзытэ баян орон дээрээ оболзон, эгшэтэрээ энеэгээд, нюдэнэйнгөө нёлбоһо аршаба.

— Газар, тэнгэри, гар, хүлшье бурхан багша хүн бүхэндэ—намдашье, шамдашье бэлэглээ юм бэзэ, —гээд, Үлзытэ баян үгэеэ шангадхаба.—Шамайе үбэштэй уймар юм гү гэжэ һанахадамни, яһала ухаатайгаар сэсэрхэнэш.

Үгытэй хүн баянай ёгтолон хэлэһэн үгыень тодожо абаад:

— Тиимэ даа, ахай ноён, зүб хэлэнэт. Бурхан багша ухаашье хүн бүхэндэ адли бэшээр үгөө ха юм даа... Танай хүл, гартнай ажал хэхэгүйдөө, баялиг асарнагүй. Харин минии хүдэр гарнууд... —гээд, үгытэй хүн дуугай болошобо.

— Зай шамда юун хэрэгтэйб— гэжэ Ульзытэ баян хашарангяар хэлээд, томоотой бүдүүрхүү болоодхибо.

Үгытэй хүн хоёр гараа урагшань һарбайжа, баянда харуулаад:

— Энэ гарни юунһээшье үнэтэй сэнтэй юм. Талаар дүүрэн хони малтнай зөөри бэшэ, абдараар дүүрэн алтантнай баялиг бэшэ. Хүндэ гар байбал, бэшэ юуншье хэрэггүй. Гарай хүсөөр ху[...] хэнэ, гарай һайгаар эдэ[...] амандаа абаашанабди,—гэбэ[...]

Үлзытэ баян үгытэй хү[...] лэнэй урда орохогүйгөө мэд[...] олиггүйгөөр сухалдашаба[...] шье нэгэ юумэ хэлэжэ[...] яяр хүниие торгохо гэбэ ха[...]

— Ши хониной мяха[...] үзөө хүн гүш даа? Али[...] лотороо гэдэһэ гүзээ, уш[...] һэнэ мяханда тоолоҗо[...] гүш?

— Юу хэлэнэ гээшэбта[...] эхэ эсэгэ хоёр жэгтэй бая[...] хи байһан юмэл. Мансы[...] соо хэбтэхэдээ, хониной бү[...] һэнэргүй эдидэг байгааб.

— Хониной мяха эдижэ[...] хадаа мэдэхэ ёһотойш. Хо[...] ды хабһан бииб? — гэжэ[...] баян үгытэй хүниие турша[...] гажа үзэхэ гэбэ.

Тэрэ хониной хоёр ха[...] тэйень нэгэн доро эдидэ[...] даа. зарасынгаа шанаад[...] сээжын мяханай хабһа дү[...] гуужан гэнэндэл, тоолоһо[...] нэн. Тиимэһээ мүнөө үгы[...] түр зуура бодолгото бо[...] түргэн харюу үгэхэгүйдэ[...] баян баярлашоод, угаа хү[...] лоод һууба. Үгытэй хүн ү[...] соогоо хабһа тоолоҗо үзэ[...] саг зуура торохо баатай[...] бшуу. Теэд ехэшье удаа[...] годо абтангүй, энеэбхил[...] һэн баяниие һөөргэдэн, [...] гээр асуугаадхиба:

— Танай хабһан хэдыб[...] даа.

Үлзытэ баян хэдышье ха[...] гаа мэдэхэгүй байшоо. Тэрэ[...] мэрдэн түдэгэсэн байтара[...] гомторгүй гараа сээжэ дэ[...] бижа, тоолохоёо һанаһан а[...] тэ ёгтолон асуухыень эб[...] хибо. Үгытэй хүнэй урда сэ[...] орохогүйдэ, булигдаһана[...] хэдэз, Үлзытэ баян үгытэ[...] зулгыгаар ингэжэ хандаба:

— Би хахад хони эди[...] Ши нэгэ һайн гэгшын эрэ[...] эдихэб гэнэш. Хэрбээ[...] үгыдөө хүрэнгүй, боосоогоо[...] һаа, юу намда үгэхэ хүм[...]

— Хэрбээ боосоогоо ал[...] хоёр гартаһни хэды хүрга[...] тэды жэл миинтээр — аба[...] хониетнай, арбан жэл[...] тнай, арбан жэл тэмээет[...] жэл адуутнай адуулжа[...] Хэрбээ боосоогоо, ахай ноё[...] алдабал, тэды шэнээн[...] ни, арбан үхэр, арбан тэмэ[...] адуу жэл бүриин түлтэйн[...] үгэхэ болонот,—гэбэ үгытэ[...]

Үлзытэ баян дүшэн жэлд[...] тээр малаа харуулха ба[...] болохоёо байхадаа, ехэ ха[...] гэршэ болохо хүнүүдые[...] суглуулаад, аһан тарган[...] гаргуулжа шануулаад,[...] хүндэ табиба.

Үгытэй хүн үдэрһөө эхилэ[...] шэ болотор ябаһан ябада[...] лиһан зобоһоноо аралга[...] ярин эдеэлбэ. Баянай түргэ[...] хэ захиралта үгэхэдэ,[...] хүн хэлэбэ: эртэ бултыень[...] хибэлни, үшөө хони таргуу[...] лохот. Нэгэдэхээр, арба-ар[...] шэ, хори-хори болон[...] Хоёрдохёор, шүүһэн малаа[...] хээрэ суглуулхабши? Үд[...] малайтнай хотондоо ерэхэ[...] лоод абахада, тандашье, на[...] һайн,—гээ гэхэ.

Уданшьегүй үдэшын[...] уулын оройгоор бүгтэрхэ[...] зытэ баянай газаагуур хон[...] мааралдаба, мөөрэлдэбэ.[...] хүнэй урда табятай хоёр[...] тэбшэ соохи тарган эрьеын[...] дүүһалай. Үлэһэн ганса дал[...] тэй хүн түргэн мүлжэжэрхи[...] рэнээ нээлтэтэй тооно ру[...] үргэжэ харамсаараа, саб[...] болотороо мүлжэгдэһэн та[...] яһан дээрэ хаяжархиба.[...] баянай урбагар улаан хүма[...] нюдэн түргэ түргэн сабшал[...] рээр дүүрэн бүтүү энеэлд[...] бэр-һабир гэлдэхэ дуулдаш[...]

— Яһала гэмгүй дала[...] даа. Ахай ноён, бэлээр ү[...] хэгүй хат. Тэбшэ соогуур[...] химэлхэ, сэмгыень эди[...] гааб. Теэд үргэ амамни ша[...] даа. Боосоондо шүүһэн хон[...] тай болоо хадаа, одоошье[...] дахин садаха бэшэ гүб, —[...] үгытэй хүн хэлээд, гэрэлт[...] гээтэй байһан дээрэ шүүһэн[...] илгажа абаха гэжэ шиидэб[...]

Хойморой орон дээрэ хал[...] гүүлээд һууһан Үлзытэ[...] хэлэниинь ээдэлдээд, хони[...] алдаһандаа хара бууҗа, г[...] унажа, хамаг зоной энеэдэ[...] боложо, сорхирсо уйлашоо[...]

МАНАЙХИД НЭГЭ ҺУУРИ УРАГШАА

Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зоныи «А» классай хоёрдохи бүлэгтэ наададаг футболистнуудай дунда хорин гурбадахи уулзалга августын 10-да үнгэрэгдэһэн байна. Эндэ түрүү һууриин түлөө ана-мана тулалдажа ябаһан командын футболистнууд хаанашье наадаа хадаа амжалта туйлажа, урагшаа дабшахые оролдоно. Эндэ Семипалатинскын футболистнууд Эрхүүгэй командада айлшалаад ошоходоо, талмайн эзэдые 1:0 гэһэн тоотойгоор шүүжэ, урагшаа гараһан байна. Өөһэдтөө наадахадаа эрхэ бэшэ шүүжэ гарадаг Красноярскын футболистнууд «Восток» командые баһал 5:0 гэһэн тоотойгоор шүүгээд табяа. Тиигэжэ эдэнэр дүн хамтадань 45 очкотой, мүрысөөнэй таблица толгойлһоор. Мүн өөрынгөө стадион дээрэ наадаһан Томскын «Томлес» Омскын футболистнуудые шүүжэ шадабагүй. Наадаиинь 0:0 тоотойгоор түгэсэжэ, эдэнэр мүрысөөнэй таблицада хоёрдохи, гурбадахи һуури эзэлбэ. Благовещенскын «Амур» «Вулканай» футболистнуудые 2:1 тоотойгоор шүүһэнэй удаа, мүн лэ нэгэ һуури урагшаа дабшаа. Манай хүршэнэр — Шэтын футболистнууд Хабаровскын командатай өөрынгөө стадион дээрэ наадахадаа, айлшадаа 2:0 гэһэн тоотойгоор шүүжэрхёо. Тиигээшье һаа, Шэтын футболистнууд тэрэл долоодохи һууридаа үлэбэ.

Манай «Сэлэнгэ» команда «Сахалинай» футболистнуудые шүүһэнэйнгээ ашаар нэгэ һуури урагшаа дабшажа, Ангарскын футболистнуудай урда оробо. «Старт» команда Владивостогой футболистнуудтай наадахадаа, 0:0 тоотойгоор тэнсэһэн байгаа. Иигээд байхадаа «Сэлэнгэ» «Старт» командануудмүрысөөнэй таблицада аб адлихан тоотой болобо. Үлүү юумэниинь юун бэ гэхэдэ, манай «Сэлэнгэ» команда сохижо оруулһан гансахан лэ үлүү бүмбэгэтэй. Зүгөөр эдэ хоёрой хоорондо августын 16-да үнгэргэгдэхэ мүрысөөн алинайнь түрүүлһые шиидхэжэ үгэхэ болоно. Барнаулай футболистнууд Павлодарай «Трактор» командые 1:0 тоотойгоор шүүжэ, аяар гурба һуури урагшаа дабшаба. «Металлург», «Динамо» Целиноградай командануудай уулзалга 3:3 гэһэн тоотойгоор дүүрээ. Мүн Курганай спортсменүүд Новосибирскын «Дзержинец» командые 1:0 тоотойгоор шүүһэн байна. Доро танай анхаралда мүрысөөнэй таблица толилогдобо.

Команданууд	Наадаа	Шүүгээ	Тэнсээ	Шүүгдээ	Бүмбэгэ	Очко
1. «Автомобил.» Кр.	23	14	3	6	19—21+28	45
2. «Томлес» Томск	22	12	6	4	26—14+12	42
3. «Иртыш» Омск	22	12	4	6	29—17+12	40
4. «Амур» Благов.	23	10	9	4	24—13+11	39
5. СКА Хабаровск	23	10	9	4	20—13+ 7	39
6. «Спартак» Семип.	23	11	6	6	29—24+ 5	39
7. СКА Шэтэ	23	11	4	8	25—16+ 9	37
8. «Сэлэнгэ» У-Үдэ	23	8	10	5	25—17+ 8	34
9. «Старт» Ангарск	23	8	10	5	17—10+ 7	34
10. «Луч» Владив.	23	7	11	5	21—18+ 3	32
11. «Аэрофлот» Эрхүү	23	9	3	11	18—28—10	30
12. «Восток» У-Камен.	23	7	8	8	18—18± 0	29
13. «Динамо» Барнаул	23	7	6	10	29—31— 2	27
14. «Динамо» Целин.	23	7	6	10	23—35—12	27
15. «Сахалин» Ю-Сах.	23	6	8	9	15—26—11	26
16. «Дзержинец» Н-сиб.	22	7	4	11	18—24— 6	25
17. «Трактор» Павл.	23	4	9	10	20—27— 7	21
18. «Метал.» Н. Куз.	23	4	9	10	19—35—16	21
19. «Зауралец» Курган	22	3	9	10	17—28—11	18
20. «Вулкан» П. Камч.	23	0	8	15	8—34—26	8

Элдэб һонин

ШУЛУУН ЗЭБСЭГТЭ ҮЕДЭ АЖАҺУУНА

Филиппинын архипелагай зүүн урдахи Минданао гэжэ олтирогые хэтэ заяанайнь нойрһоо вертолёдой таршаганаан һэрюулһэн юм. Аглаг ой тайгын оройгоор фотоаппарадууд нижаганана, магнитофоной лентэ эрьелдэнэ. Хүнэй хүрэхын аргагүй үндэр хадын оройдо Себу гэжэ нуур харагдадаг. Тэрэнэй эрье шадар ажаһуужа байһан бишыхан племи (манубос) олдобо. Эрдэмтэдэй баталһанай ёһоор, тус племи үшөө шулуун зэбсэгтэ үедэ ажаһууһан зандаа.

Ниислэл хото Филиппинһээ Себу нуур мянгаад модоной зайда оршодог. Тиимэһээ манубос племи дабажа гарашагүй буртаг ой тайгаар оршон тойронһоо таһаранхай, өөрын онсо шэнжэтэй, ажабайдалтай.

Филиппинын национальна музейн антрополог Роберт Фоксын хүтэлбэрилдэг эрдэм шэнжэлэлгын экспедици тэрэниие олоһон байна.

Манубос племидэ мүнөө үедэ 60-аад хүн тоологдоно. Тэдэ хүдөө ажахы мэдэдэггүй, харин юумэ түүжэ, суглуулжа ажамидардаг. Гэхэ зуура, хари хүндэ хани ёһоор халдасатай, балай хитүү зантай бэшэ хэбэртэй. Олонхинь хубсаһа хунар үмдэдэггүй, тиибэшье заримайнь ташаан дээгүүр зурагархан нэмэри харагдаха юм.

Манубосууд шулуун ба модон зэбсэг хэрэглэнэ. Түмэрөөр хэгдэһэн нэгэ хэдэн зүйлнүүдыс экспедицини гэшүүд хараһан байна. Манубосууд зэр зэмсэгээ ехэнхидээ хулһанһаа бүтээдэг. Уһанай томо хайр шулуугаар үрэһэ, үндэһэ үрэжэ буйлуулна. Тиихэдэ нуур болон хадын горхоной эрьеын хажуугаархи томонууд шулуун доогуурһаа тэдэнэр жэжэхэн загаһа, хабшаахай, шанага хорхой гэхэ мэтые гараараа баридаг заншалтай. Пальма модоной гол, хулһанай нарай эшэ тэдэнэрэй гол хоолынь болодог юм. Бодон гахай, һармагшан, боди гүрөөһэн, үхэр хулганаан болон ой тайгын бусад амитад ба зэрлиг шубуудые манубосууд шадабаритайгаар баридаг байна.

(ТАСС).

Сэнхир экран

МОСКВА ХАРУУЛНА: 15.55 — дамжуулгын программа. 16.00 — орон доторхи һонин. 16.10 — һурагшадта зорюулагдаһан дамжуулга. 16.40 — концерт. 17.10 — «Сага о Форсайтах» гэһэн уран һайханай фильмын үргэлжэлэл. 19.00 — физкультурнигууд-ай һайндэр. УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА: 20.10 — «Жаахан хорюунуудай орондо» гэһэн дамжуулга. 20.40 — телерама. МОСКВА ХАРУУЛНА: 21.00 — концерт. 22.15 — «Михаил Пришвинай ажалай намтар» гэһэн дамжуулга. 23.00 — орон доторхи һонин. 23.05 — «Сага о Форсайтах» гэһэн уран һайханай фильмын үргэлжэлэл. 24.00 — ...жэмтэ уулзалга.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: Совет-индиин хамтын мэдүүлгэ. «Комсомолой шухала зорилго» гэжэ М. Махановай статья. С. Цыдыповэй фоторепортаж.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Адуун һүрэг олошорог лэ» гэһэн Д. Муикожаповай статья. Редакцида ерэһэн бэшэгүүд.

Гурбадахи хуудаһанда: «Баатаршалга гэжэ юуб» гэжэ гаршаг доро уһанай аюултай тэмсэлгэ тухай материалнууд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: Е. Орловагай статья. Хилын саанаһаа абтаһан ТАСС-ай мэдээсэлнүүд.

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Н-01517. Заказ № 1028